Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувла 1923 шера денз • КХАЬРА, 2 МАЙ, 1979 ШУ. • № 53 (6626). • Мах 2 кепиг.

Селхан дерригача советски халкъо цхьана ЦхьоалагІа май — Дерригдунен къахьегамхой барт-цхьоагІон Ди — дездеш хилар Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой. КПСС XXV съезда решенеш, 10-ча пятилетка заданеш кхоачашъе, вай мехка коммунизм хьалъеча хьиноре дакъа лоацаш керда толамаш даха шоаш кийча хилар, парте чурча а арахьарча а политикана мутІахьа хилар хьагойтор цар.

МАШАРЕИ КЪАХЬЕГАМЕИ БАЙРАКХА КІАЛ

Москве ЦІеча майдан тІа хинна ЦхьоалагІча майна хетаяь демонстраци

Цу бІаьстан дийнахь иллеца цхьана сомабоал мохк. Торжественни екача куранташта тІехьа радио чу гІолла, милингера милинге кхоачаш, Камчаткагара Балтикага кхоачаш ек майски дезача ден оаз:

«Ма шера ба хьо са мохк...».

Сийлахь-боккхача Октябра Даьхено, хІаьта цуница цхьана дерригача дунен миллионаш болча къахьегамхоша машарех къахьегамех байракхаш бе а екха доаду бІаьстан цІей.

ЦІейн столицас — Москвас ший проспектийн майдайн тІоралла хьалъэккхай денна керттера лозунгаш — КПСС ЦК Майна хьалхара ТІахьехамаш. ХІаьта царна юкъе хьалхара яраш къахьеги машаре дахен безам мел болчунга кхайкам я:

«Даькъала хилда 1 Май — къахьегамхоша империализмана духьала, машаре, демократехен социализмахен тІехьа лоаттабеча къовсама, дунен халкъашта юкъерча солидарноста ди!».

«Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!»

Цу денна сибат мел духха бесаш долаш дар аьнна, бакъда цук керттера белгало я хІама хьакхоллара дега гІов. КПСС XXV съездо иттлагІча пятилеткана оттаь мохк экономически социальни дегІабоалабара Іалашмате йоккха программа толамца кхоачашъеш я. Советски халкъо дег тІара къовсабалъю вай парте чурен арахьарен политика. Мехка миллионаш болча къахьегамхоша керда толамаш дахарца белгалдоах хьалхарча пхе шера плана 50 шу дизар.

ИттлагІча пятилетка дагІча шера бІаьсти белгалъьлар мехка вахаре йоккхий собитеш хиларца — СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хиларцен иттаалагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси хиларцен. Паччахьалкхен Іадела лакхерча органа кердача составе социалистически общества эттара дикагІа бола гражданаш бахийтарца советски наха цхьан даггара дІахайтар Коммунистически партех шоаш тешилга, экономика дегІайоалаярах къахьегамхой вохар тоадарах, социалистически демократи кргайоахаш тоаяран вай Даьхен дерригача къамнйн народностийн вежарашха дола доттагІал чІоагІдаран тІаберзабаь чаккхбоахаш бола цун политически никъ дег тІара хьаллоацилга.

ГУМ-а фасада тІа и Маркса, Энгельса, Ленина портреташ тІадола Іалашмате йоккха панно. Царна юхе цІеча даьре тІа лепаш да: «Коммунизм котъяргъя!» яха дешаш.

Дошув дашккхача Кремлевски куранташ тІа 9 сахьати 50 минути яьлий. Майда хьалъюз марш - параде декъа лоацараша.

Сийлен хьашин трибунаш тІа ба ленински парте ветеранаш, Октябрьски революце даькъа лаьцараш. Хьабийхараштa юкъе ба хьалхарча пятилеткай ударникаш, вай деной турпалаш, производстве хьалхалаттараш, партийни, советски, общественни организацей викалаш, тІорбаьнна полководцаш, Іилмай культурай деятелаш, СССР летчикаш-космонавташ.

ЦІей дездe баьхкаб дунеха хьаший — тайп-тайпарча мехкий профсоюзни организацей викалаш, цІи хеза бола общественни деятелаш, машаран халкъашта юкъерча доттагІалан тІехьара къовсамхой.

БархІ заар спортсмено дІаболаю ЦхьоалагІча майна хетаяь демонстраци. Майдан юкъмоттиге цар «дуЛ» 1 Май! яха дешаш тІадола цІеча ленто гобаьккха дунен сурт. Массеха секунд яллалца цхьан моттиге лаьтта «цІийна хІувс» цІаьха сийрдабоаних тайп-тайпарча басарана, дунекхача байракхилгашен лаьпелашен.

«Ура!» яха цІогІарч, чІоагІа детта тІоараш дек майдан тІа. Уж ба Коммунистически партен Советски паччахьалкхен кулгалхоша Іалашмате безаме, дег тІара моаршал хоатташ бола москвичаш столица хьашийи. Мавзолейн центральни трибуна тІа хьалтІаболи вовшкъостий **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков, М. С. Горбачев.**

Уххаза ба цІи хеза бола советски воспачальникаш.

Іуйрийна 10 сахьат даларах хоам бу Кремлевски курантаца. Цунна тІехьа фанфараша хьакхайкаду цІей дІадоладалар. «Интернационал» яха партийни гимн ек. Советий Мехка керттерча майдан тІа дек:

«Даькъала хилда пролетарски интернационализм — дунен халкъашта юкъерча болхлой класса тохкамах чакхдаьнен кхо болен гераІ»

Вай планета вахара, цуи ихпаншна хилакха дарадоецар да машар хилар, хІаьта Советски Союза Коммунистически парте еррига прогрессивни адамте тІахьех фе хилара, гераш дехкара, лаьттан тІа чІоагІІа машар хилийтара тІехьа къовсам лоаттабера. Социализма маІан долчча тайпара хьагойтача цу лакхерча гуманни идеяш белгалІйоалаш я СССР мехкара тІехьара дукха ниладетташ. Халкъаша ший тайпара йола тІа ца латара глобальни пант къоабал а я ь тІакйцай новкъоста Л. И. Брежнева енна Юкъараевропейски совещание Договора паччахьалкхенаша — доакъошхоша моллагІаш санна дола гераш хинна ца Іеш, ядерни гераш а хьалха юкъе ца доаладара хьакьехьара договор оттадарах йола предложенеш.

«Вовкарий моаршал да ший Даьхен парІатом мортамукъален бахьанце ийсхоЇ къовсам лоаттабеча турпалча вьетнамски халкъагаІ Кулгаш тІа ма кхуладе социалистически Вьетнам!»

ЦІеча байракхаш тІа да социалистически мехкий халкъашна, империалистически монополешта духьала, реакцен фашизмана духьала къовсам лоаттабеча мехкий халкъашна кхетташ дола моаршалаш.

Колоннаша лаь къамаш кортамукъален тІехьа къовсам лоаттабу халкъаш хьалхалацара, расизмана духьала къовсам лоаттабара. Советски Союзах ІарбиЇ мехкийн халкъашта юкъера цхьана леладу гІулакхаш чІоагІдара тІахьехаш йола транспаранташ.

КПСС-ен Советски паччахьалкхен машаре арахьара политика чаккхьаккхара тІехьа баькккача доархІашеча гІанах цаІ ба ЦхьоалагІа май хьатІакхоачаш Л. И. Брежневен В. Жискар д'Эстенен советско-французски документашта кулгаш яздар, белгтала аьлча, ихохкам вІаьдабаран машаран болча майдана Советски Союза Францехен юкъера вІашн цхьана леладу гІулакхаш дІахо дегІадоаладара программа тІаэцар. Документа тІа ма алдара, оагІонаша из программа кийчъяй из чакхъяккхаро Советски Союзах Францехен, советски наьха а французий а хІанзарчен хьатІайоагІачен новхалий йоакхо ерхиварах, чІоагІен бІаьхен машар Іалашбара торонаш шерьергхиларах теша а тешаш.

Го баьнха цІе байракхаш, Советски Союза Коммунистически парти а советски халкъ а хестадеш дола Майна хьалхара ТІахьехимаш долаш майдан тІа гІолла хьаяхь КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева суут тІадола панно. Наьха бе доахи КПСС ЦК Политбюро члений портреташ.

ЦІеча майдан тІа хулача цІейшта юкъе ийсху къаьстта дегаш тохадолийташ йола минуташ. Уж юзаенна я бераш деладаларца. Физкультурниий мутІарашта юкъера хьаарбовл пионераш. Уж Мавзолеяга хьа дІабовд, трибуна тІа хьа тІа а баьле Коммунистически парте, Советски паччахьалкхен кулгалхошта вилаши цІе баьташи дІалу цар.

Майдан тІа боал столицан комсомольцаш — студентески гІишлошъеча отрядий доакъошхой. Настта кхоалагІа къахьегама семестр дІаболаерзь цар. Мехка ялх миллион совгІа эІамига саги воІи чаккхьашай студенчески отрядий идейно-политически, къахьегамен нравственни кхетам балара башха-дикача школах. Дукха ха йоацаш хиннача студенчески отрядий Ерригсоюзни слета доакъошхоша дахьийтача ший моаршал тІа новкъоста Л. И. Брежнева лакха мах баро къона тІехье тІахьех керда къахьегама толамаш дахара.

«Ленинен партен гІулакха тешаме да!» яха хагирхой дешаш дув а буаш дек майдан тІа.

Сигала урагІа йода цІе байрах тІайола шар. Цу тІа да Владимир Ильич Ленина портрет.

Майдан тІа мел бераша цІогІарч детт: «Даькъала хилда коммунизм.

«Къахьегам», «Машар», «Май» яха дешаш тІадола заараш пираш урагІа йохийт столица сигала.

БІубенна юкъ лузаш бруслчаткaта йоал керда колоннаш. Хьалха йоагІа сводни тІема духовой оркестр. Цо цхьан ханна лоих марши фигурни маршировка элементаши. Цул тІехьагІа цун моттиг дІалоац шерра йоаржаль байракхаш а колаш майдан тІа арабаьнача показательни выступлени еча доакъошхоша — московски гарнизона бІухоша. Пхи колонна майдан юкъмоттиге соц. Царна юкъе ба советски Гераашцарча Ниной дерригача тайпай бІухой — тІемен политически кийчон отличникаш, классни специалисташ. Цар гойт шоай лакхара говзал, герз леладе Іалашмате дика хоши хилар.

ЦІей дездеча укх демонска мехка тайп-тайпарча миІингашна дІаух эскаре гІулакх даь баьша, бІаьстан юкъе тІахьийха хинна бІухой. Царех цхьбараш цІаухаш ба, хІаьта вожаш пятилетка гІишлонашка болх бе дІауха ба. Цар когаметта дІаоттаргда Даьхе лорерий къона ноахал. Эскаре гІулакх де баха кийчлуча къоначарна дика масал а хинна дІаоттар подразделенеша гойта бІухой искусства, святий гоналла строевой приемаш.

Исторически музея оагІорахьара хьагучайоал къахьегама Москва. ЦІеча майдан тІа йоал демонстрантий колоннаш. Хьалха лаь го баьккха ордене ленташ доахкa города - турпала Москва байракх. Майски цІей традицега хьежжа байракха сийлен эскорте латт столицан болхлой классен интеллигенцен дикагІа бола викалаш, иттлагІча пятилетка турпалаш, пятилетка кхоалагІча шера толамаш даларах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара шера тола ЦІе байракхаш еннача московски коллективий викалаш.

Нйс колоннагІа йоагІа Москворецки, Пролетарски, Ленински, Краснопресненски, Фрунзенски, Свердловски, Дзержински, Бауманскн, Калинински районий къахьегамхой.

БІаьстан зарашген байракхаштен юкъе дукхаза керда йоахаш я «50» яха цифра. Цо хьахьокх де лерхІар коммунизм болча къахьегама декална советски наьха массехк ноахал гІулакх доагІаш хилар. ЦхьоалагІа май хьатІакхоечаш шоатткъен итт шу дизад XVI-ча партийни конференце мехка халкъа боахам дегІабоалабара хьалхарча пхе шера план тІаийца.

Пятилетка? ХІаначул 50 шу хьалхагІа санна иза болаш, тІахьехаш, тешаш болийташ дсп из дош тахан а. Из халкъа къахьегама котaлон символ, ноахалий хадаш йоаца турпала эстафета я. Пхе шера итт план — из коммунизмага вай дута итт лагІа. Царех хІоранс ший символ я.

Мехка чІоагІале бахьанцe шхьаьнца къахьийтарех дукха бараш тахачарча цІей дездe баькхача хьаший трибунаш тІа ба. Тайп-тайпарча ноахалий котaлонаш хьагойтача транспаранташка хьежача царна цІаьхха а цІаьхха дагайох ленински идеяш котъяхара тІехьа советски халкъо лоаттабьча турпалча къахьегама оагІонаш. ХІара колонне гуш а хьалхарча пятилеткай сийлахьча летописа цІе оагІонаш: «Советски Союза къахьегамхой! Къовсам лоаттабе КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъяра тІехьа, дегІаенача социализма торонех бизза пайда эца гІерта!»

ЦІей дездеча дагъа доаларий хьалхарча мутІаршна ЦІеча майдан тІа боал ЗИЛ яхача производственни объединене цІи хезача коллектива викалаш. Пхиъ паччахьалкхен совгІат да предприяте байракха тІа. Болх ехы а дикагІа, хьахулар дукхагІа долаш бара тІадерзадаь дола дунеха керда гІуламаш завода цехашка хьа а хулаш берригача мехкх дІадаьржад. Десятера денга шерагІа ярчжаш а низ болаш а латт иттлагІча пятилетка задани В. И. Ленина ваь 110 шу дуза ди тІакхоечаш кхоачашъе лаьрхІача автосборщикий почин. «5400» аьнна я цІеча транспаранта тІара цифра. Иззал ба производстве хьалха латтарий инициатива хьаллаьца автозаводхой. Мавзолейна хьатІакхоачаш эзза хоззьлча Іажий гаьний бесарча аданий форда юкъе тайпана йоагІа транспарант. Цу тІа да: «Новкъоста Л. И. Брежнева автозаводхошта хьалхашха оттадаь декъарон ихоачеш ден лаьтт».

— Ихо шу хьалха, ЦхьоалагІа май тІакхоачача хана, тха заводе вера Леонид Ильич, хьалаьлаш дир болхлоеца, — йоах Социалистически Къахьегама Турпала ЗИЛ-а слесаро - инструментальщико Н. Мячина. — Цун напазаш дехь хьехарашн балха программа а хинна дІаэттад автозаводхошта.

Цу шерашка производства боарам 16 процент алсамбаьнаб, дешка лакхъеннай моахьаш юкъхьача автомобилейн запасной оатхалийн производство. Хоадам болаш долча гІулакхаца эоп лу заллоещаша парте хьалхашна оттадаьча юртарча къахьегамхошта гІо дара хьагъехьарча декхара а. Хинал хьалха 4650 автомобиль итъийтай мехка юртбоахама районашта.

ЦІаьхха а цІаьхха а гучайоал цІей дездe арабаьиаранта юкъе цифра «50». КъаьнагІа йолча московски предприяте — «Динамо» яхача электромашиностроительни завода оформленена юкъе шай къаьстта маІан доалаш я из. Предприяте 50 бохалчо рапорт дешад ЦхьоалагІа май тІакхоачаш шо-шоай пхе шера планаш кхоачашъярах.

Динамовций колонна тІа урагІъяха йоакха электродвигатела макет предприяте эмблема хинна ца Іеш, дукхача даьгъе цун лоархІам хьахьокха хІама а коллектива толамий символ а я.

БІубенна хьу эстафета доакхагІа долча ноахалий толамаш сомдоахача динамовски кагирхоша. Предприяте хьалхарбараша кхоачашъяй ший диъ шера задани къоначарча литейщика С. Гребенникова.

Массехк де хьалха, — дуц цо, — цІейна йола оформлени кийчъеш са доттагІийн сои цІаьхха а завода историе музее хилар. Доакхадах хьалдуо дог хье мел сий долча коллективe болх беш ба бІаргадайча. «Хьалхара» — из дош каст-каста нийслу завода историе. Динамовцашна хьабаьб хьалхара советски электровоз, хьалхара троллейбус, хьалхара метро поезд, Іалашъяьй Днепрогэсн Магнитки.

Дунехаза нотйийнний Еррригсоюзни социалистически яхье, цу даьгъе 1978 шера итогех а, бигъ бетта йола паччахьалкхен план хьалал хьалхен ах шера йола юрта боахама продукци лоатталра планин кхоачаш а ль накъаенай динамовций коллектив ЦхьоалагІча майна.

Динамовски электродвигателан тІа, метро вагонашта, троллейбусашта, ноахьаш хьалъийдеча иранашта йолча управлене аппаратура тІа дикала Знак латт. Кхы а массехк наделешта цІей хилалехьа хьалхха еннай дикала Знак, хІаьта хІанз из сий дола пхи са бола знак тІалате предприяте 58 процент продукцена.

Тахан Москве а мехка кхыча городашка а цІей дездеча демонстрантий колоннашта юкъе тІом-хьалхьарча пятилеткай турпалий Стаханова, Бусыгина, Демченна, Кривоноса, Ангелиной, ВиноградоагІар цІерашца яьхана вайна гу эзараш эзараш болча цар гІулакх хьалльцарий никалий Гагановай, Мамай, балха эффективности дикали лахкъара яьрмача социалистически яхьа юкъе дагьа лоацача къабарий цІераш.

«Эффективности» «дикале» яха дешаш КПСС XXV съездо хьехьена советски халкъо дІахо хьоргбола никъ белгалбеш йола массаняхьа а кхоачаш йола девиз а хинна дІаэттад. Тахан къаьстта хоалуш ба пятилетка социалистически яхьацара буязам. Вай хоавехета дьиннадец цу боламех социалистически болам. Цо хьахьокх сага гІулакхацара отношени хьекха цІ Іеш, из ший мехка гІулакхаш мел дагадовхаш ва я.

— Социалистически яхьо, — йоах Владимир Ильича Ленина цІерагІча электромеханически завода колоннина хьалха боагІарех цхьанне, Ленинен Октябрьски революцен ордений кавалеро слесарь-новатора К. Сахарова, — хьабийлаб вайх хІаранна шерра творчески никъ, цІаьхха цІ хиннача тайпара лакха айяй болхлочун цІи.

Къаьсттача тайпара белгала да укх шерара ЦхьоалагІа май Серго Орджоникидзе цІерагІча станкостроительни завода коллектива. 50 шу хьалха хьалхарча пхе шера планагІа тІанйцар завод хьалъерах йола решени. Цул тІехьагІа кхо шу даьлча, Дай-мехка станкостроене хьалхара завод болх бе йолаелча. ЦхьоалагІа май дездe арабаьнараша ЦІеча майдан тІа гІолла чакхъяьккхар цІей тІакхоачаш кийчъяьча эттара хьалхарча пхе токарно-револьверни станокех цхьанне модель. ХІаьта тахан, духьал иттлагІа пятилетка йолаелча денз, завода коллективо кийчъяй цун эзари ах эзари совгІа станок 120 совгІа автоматически линии. Царех дукхаяраш КАМазе я болх беш.

— Амма толамаш мелаж доккхий дале а, станоколъерий сомал яц даьчох кхоачам бий Іеш. — йоах предприяте дикагІа волча шлифовальщика, СССР Паччахьалкхен преме лауреата, Моссовета депутата В. Леловских. — ЧІоагІа дег чу дийшад вайна новкъоста Л. И. Брежнева дешаш: «Советски сат — вай мехка да». Да а да из мехта, вай — дай да, вай болх а дас санна бе беза.

ЦІей маршагІа болх йІайхача цІера професси йола нах — «Серп и Молот» яхача металлургически завода коллектив. Завода оахангара реконструкци ееа хьалашна, производство соца а ца еш планни задонеех толамца доархІабу столицан металлургаш. Калинински района байрах термически цехаший дикагІа волча загрузчика коммуниста Ю. Липонова бе йоалл. Из сий дола гІулакх тІадинаад хьалха латтача болхлочов цун производственни хьоахвмни лакха хилар бахьан доаш. ДІадахача шера 28 сентябре кхоачаньяй цо пхе шера задании. В. И. Ленин ваь 110 шу дуза ди тІакхоачаш итт а яьа шера норма яла дош дезнад цо.

БІаьстанца тоаш боадача кхаьчача кІвна хагий басо къайлаадовлах баьцарча мая сурт. Колонна флангагара флангага кхоачаш яІахьча транспаранта тІа хьялый советски наха карагІдийначча Іалашмате декийча гІулакхий летописа эттара къагагІа оагІонех цаІ хьагойта «Целина» яхача Л. И. Брежнева книжа цІи.

Цкъаннена а йицъеннаш дуна ха йоацаш 25 шу дизар вай лелию белгалдаьккхча турпала целинин эпопей. 1954 шера 7 ноябре ЦІеча майдан тІа гІолла яхача демонстрантий колоннех цаІ хьалхарча целинин хьунхьама цІов а болаш яр. ХІаьта цул хьалагІа бІарт дІа мел кхоачача лаьрча наха — ерашна хьалъэтта палатнаш, эттара хьалхара совхозаш кургІолча моттигашна столица бахийтараша Іочуттеха хьоммлагаш мара хІама дацар. Парте тІаьхьетарах а шоей дегаша из къобалдарах а эзараш бола москвичаш бахар Казахстана, Сибарегіен, Урала, Поволжье эрий даьда лаьтташ карадерзаде. Цхьа шу а далалехьа «Бауманский», «Краснопресненский», «Москворецкий» эьнна столичи районий цІераш а текна 20 совхоз хьайнр цар цига.

Хьоте а исторн, музейни экспонаташ хинна дІаоттад эттара хьалха эрий даьла лаьтташ яха бахарий палаткаш, постаменташ тІа дІаоттавй баьх хьалхара боаланш дешн трактораш.

ХІаьта хІара, гуйран дашбине дІаотт целинин эпопеи йолча хана карадерзадаь, деррига дунена Советски строи Іалашмате боккха вахара низ, вай наьха дега сийле цІаьмхазна а дІахьекха дора 42 миллион гектар яха.

Наьха мутІараш тІа гІолла дуненахьон вІашагІаддена цІенон кварталаш хьалъэттача сайна хет. Столица гІишлошъераш ба боагІаш. Столице дерзача гІирсашца къаьтта хоалу пятилеткай болар. Аллха Главмосстрой — укх шера ший «дото» юбилей белгалдоаккхачо, — хІара диъ шера наха чубаха дІалу революци хилалехьарча Москве хиннараш массел цІенош. ХІаьта цІенош вай бІарга а гуш хозагІа, дикагІа, вахара ваттув болашагІа хул.

Столица карта тІа хьаккхлай цхьайолча городашка нийсъе йоаш йола нах беха моттигаш. Царна юкъе — Чертаново, Теплый стан, Бирюлево - Западная. ГІирсаш хьалдеш да хІанно города дуккхача районашка. ХІаьта цига хІаране къаьстта сий деш цІи йоах столицерча гІишлошъерех мехка вовзаш волча цхьанне — Социалистически Къахьегама Турпала, «Зеленоградстрой» управлене комплексни бригада бригадира Н. Злобина. Бригадин подряд дІайолаьраш, злобинцаш ЦхьоалагІча майга баьккхаб кердача къахьегама толамашца.

— Столица гІишлошъераша поашта карагІдаьнарех рапорт луча укх бІаьстан динахьа, — дуц Н. Злобина, оаха а дог гІоздаьнна хоам бу эффективности дикали бахьан дерригача халкъо лоаттабеча къовсама оаха юкъедихьача даькъах. Оаха бригадин подрядагІа хьалдаьд бІаьш цІеношн, хІаьта юкъера лаьрхІача иттлагІча пятилетке ши шу «кхоаьд», итташ эзараш сом ахча кхоаьд. Беррига тха кагий нах доакхал деш ба хІанз бригадин подряд мелна гІолла шерра гІа боехаш хиларах. Из гІишлошъеча юкъехинхьа ца Іеш промышленносте, транспорте юкъехухь. ДІадахача шера подряда методах даьд мехна даьча дерригача гІишлой-монтажни балхех 30 процент гарта.

Советски наьха къахьегама энтузиазма къаьта масал хилар Еррисоюзни коммунистически субботник. Советски нахаца цхьана цу диймахьа тІагІертта болх бер 6,5 миллион москвичаша. ИттлагІа пятилетка хана хьалха экоачашъяра фондек вежарашха йолча Вьетнама гІо дара фондек города предприятешен организацешен дІадаьхийтед итташ миллионаш сом баь пайден алапин. ЗИЛ-а конвейера тІара Вьетнаме дІахьийтай завода болхлоша субботнике дьча автомобилий эшелон.

Заводтанаша цхьана субботнике болх бер советски столице дешаш болча социалистически мехкий студенташа. Царна юкъе вар Московски энергетически института аспирант Нгуен Минь Хьену.

— КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК субботниках даьккхача ахчан диъ дакъах ихо даьла тха мелна гІо дара дІадахьийта содам баьлга тхона хайча, — йоах вьетнамски кагирхочо, — тха мехкахой беррига членаш тайп-тайпарча заводашка бахар москвичашца цхьана болх бе, гІо дарах дег тІара баркал ала. Цу денца тхона бІаргайра советски нах пролетарски интернационализма принципашта тешаме хилар гІулакхаца цІаьхказа а чІоагІдаь йола торжественни дит.

ЦІей дездеш цхьаннена тІехьа вокаш йоагІа цІи хеза йолча московски предприятей колоннаш: 1 ГПЗ, «Трехгорная мануфактура» комбината, «Компрессор» яхача завода. Доаракдаь Іалашмате доккха книжка — цун орден лелаеча Іилмай Академе символ. Іилмахоша Іалашмате доккха дакъа юкъехухь Іилма-технически прогресса, лаьтан Іилманен техникашен тІа-тІа шерд-шерда космически орбиташ еш.

Йовзаш я московски театрий эмблемаш. Культура деятелашна хьакхайкаду искусстван къахьегамен сока кІанц ца луш чІоагІъе, вай Даьхена, вай сийлахь-боккхача лаьмиа хила ма йоагІара производствене хьахоолла шоаш кийча болга.

Тахан демонстраце дукха береш да. Дай белаваш тІара берашта дика бІаргагу ЦхьоалагІча май цІей дездеш гІозбаьнна боагІараш, «ХІара бера — машари ираза!» — йоах транспаранташа. Цу деношкагІа дІадода 1979 шу, Советски наха де боагІо а йолаш доккхал ду бераш массе а оагІорахьа дегІадахкара вай мехка даьчох. Бераштен ноакошген иразе кхоаве кургІола хьалаш хьакхоалара йола Советски Союзен социализма кхьча мехкийн опыт цийна хьатІаузза низ а ба доазол дехьарча дуннахача мехкашта йовза хьашт дешаш а я.

ИттлагІча пятилетка бІаьста ший бокъонех еннай. Цу къахьегача бІаьстан лакхале — Москван къахьегамхой викалий демонстраци. Цар рапорташи детохалон вІашагІ а кхийтта партен халкъен йохаргІоаца цхьоагІо къаьтта хьахьокха тешал а хинна дІаэттар.

Массехк сахьата ЦІеча майдан тІа гІолла гІа баьхар къахьегамен машарен цІейво. Москвичаш, беррига советски нах КПСС хьалхъала кулгал а деш коммунизм хьалъярга, даьтта массане а юкъара машар хиларга дІахьалхашкахьа баха гІерташ болга къаьтта хьахьекхар цо.

ЦІеча майдан тІара репортаж яьраш ТАСС корреспонденташ Ю. Бурин, Н. Железнов, В. Куликов, О. Мостовский, К. Щеглов.

МОСКВА. Кремль. Вид на Кремлевский Дворец. ТАСС фотохроника.

СОВГlАТАШ ДlАДЕННАД

27 апреле Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиуме КПСС ЦК членалла кандидата, парте Нохч-ГIалгIайн обкома хьалхарча секретара нох. А. В. Власова СССР Лакхехьарча Совета Президиума цlерагlа СССР орденаши медалаши дlаелар республика юрта бахаме хьалха латтарашта. Уж паччахьаллехен совгlаташ царна деннад 1978 шера ялати лаьттанца йохкa кху йола продукции йоахача а паччахьаллехенга йоккхача а доккхий толамаш дахарах а хьнаре къахьегарах а.

1942 шера денз Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе болх беш ва Моцашенко Иван Александрович, 28 шу да трактористалла цу болх бу. ЧlоагIа хьнар долаш а цийна тlадилла гIулланх дизза кхоачащеш а ва из. Ийслагlа пятилетке доккхий къахьегама толамаш дахарах цунна еннай Къахьегама Цlеча Байракха орден. Итлагlа пятилетка кхаь шера цахаддаш башха-дика толамаш даьхад цо.

1978 шера И. А. Монашенкоса цул ховгьостанeн план 32 центнер йолча 1171 гектарах хlаране тlара 41 центнер ялат даьккхар. Хlанз И. А. Монашенкова Октябрьски Революце орден еннай. Из санна доккха совгlат деннад Наурски района «Красное знамя» яхача колхоза механизированни отряда начальника Хасалиев Абдулманит Халиковича.

Дуккха шераш да къахьетаме цо доккхий толамаш доеха. СССР керда Конституци тlаийца хьалхара шу дуэача дийнахьа пятилетка кхаь шера план кхоачашийр отряда коллективо.

Къахьегама Цlеча Байракха орден еннай пхе сага. Царна юкъе я З. М. Муталимова — Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза свиалаш лелаер, Г. С. Павленко — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза комбайнер, Н. С. Новоселов — Наурски района «Россия» яхача колхоза комбайнер.

1975 шера къахьегаме доккхий толамаш дахарах Шалински района В. И. Ленина цlерагlа колхоза трактористе Х. И. Бекиевнея Грозненски района 1 Мая цlерагlа колхоза комбайнера А. А. Саидовнея Сийлен III-ча логlан орден еннаир. Хlана царна карагlдаьннар кху а доккхагlа совгlатаца — Сийлен II-ча логlан орденца белгалдаьккхад.

Дукха ха йоацаш Наурски района В. И. Ленина цlерагlа колхоза трактористна И. С. Финогенова СССР Лакхехьарча Совета депутаталла кернер. Хlанз цо беш бола цlена, хьанала, лакха оасарие йола болх-белгалбаьккхаб «Знак Почета» яха орден яларца.

Сийлен III-ча дагlан орден еннарашта юкъе ва Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза тракторист М. Н. Беширханов, Малгобекски района «Ингушский» комсий совхоза механизированни отряда начальник С. П. Корнтов, Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза тракторист М. А. Мерешков, кхычараш.

«За трудовую доблесть» яха медаль еннай 12 сага: цу даькъе Надтеречни района «Гвардейский» совхоза бригадира У. М. Арцуевна, Наурски района «Красное знамя» яхача колхоза кхаш лелаеча пеха начальника Н. Г. Осиповая, кхычарна. «За трудовое отличие» яха медаль еннай производстве хьалха латтача кхойтта сага: цу даькъе Назрановски района «Мали» яхача совхоза трактористa А. А. Албогачиевa, Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза керттерча агронома Г. И. Савельевана, кхычарна.

Ноаькъоста А. В. Власова КПСС обкома бюро, республика Лакхехьарча Советен Министрий Совета цlерагlа дег тlара даькъал бийцар совгlаташ деннараш, цар хьнаре къахьегарах баркал аьлар, 1979 шерен бlаргчача пятилеткан планаш кхоачашъеча керда толамаш дахар доеш лоеца а баьккхар.

Совгlаташ деннарий цlерагlа къамаьлаш дир Шалински района XX партсъезда цlерагlа колхоза свиналаш лелаечо Т. Ванцеваас, Наурски района В. И. Ленина цlерагlа колхоза трактористас И. С. Финогеновас, Малгобекски района «Луч» яхача комсий совхоза шофера М. А. Торшховa.

Совгlаташ дlалуча вар НГlАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, республика Министрий Совета председатель М. А. Керимов, КПСС обкома секретарь Д. Г. Завгаев, НГlАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. Я. Праценький, общественноста вlалаш.

Цу дийнахьа НГlАССР Лакхехьарча Совета Президиума председателa нох. Х. Х. Бокова дуккхача наха дlаелар царна хьожаль Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ.

ПАЙДАНЕ САЙРЕ

16 апреле дехa дlа а йолаенна Заводской района ерригача юккхьенцарча комсомольски организацешка «Кагирхошта — атеистически кхетам» яхача девизагlа бlаргчача бетта собранеш чакхъювлаш хурсьа. Цу тайпара собранеш хиннай хlанзле Грозненски университете, грузови автотранспорта объединение, ГрозНИИ, №№ 2, 10 йолча профтехучилищай комсомольски организацешка.

Хlаьта дlадахача кlирагlа ВЛКСМ райкомо Нохч-ГIалгIайн университета «Атеист» яхача клубеца цхьана «Дына а Iилмен а тамашийна хlамаш» яха тематически сайре чакхъаьккхар.

Кераста а бусалба а дынаша хьахкелла дукха тамашийна хlамаш, фальгеш Iилмо бакъ ца хилар ше ма дарра хьагучадоаккхаш хиларах, саг шийн кхелах тешаш хилар нийса ца хиларах дийцар цига комсомольцаша ки. Адиевас, Эльмурзаева, Заиграева, кхычар.

Цул тlехьагlа гулбеннараша даьча дуккхача хаттарашта жопаш делар университета доцента, биологически Iилмай кандидата Е. П. Ковзаце.

Натирхой шоаш хьалха шеко еш хиннача хlамашта дух тlа бахара, дlакхетабара бокхача пайдане къамаьл хилар цох.

С. ШАВИЕВ.

МОСКВА. СССР Революци Центральни музее хьахьоккхий я «Мишта вlашт lаахьакха еш яхь?» яха В. И. Ленина болх арабаьннача хьнa дова 50 шу дизара хетаеь йийнош. Из статья араялар мехка массе миlнигашка ногадеш хlала хилар, хlаьта цо дукха нах социалистически яхье юкъе озара мах баь вертвоацаш гlуланх а дир. Цунах дуц стендаш тlа хьахьекхача бонъшца йолча реликвеш, — заводa дукха тиражаш йолча газетaш тlахьех керда котлоаш яха, хьахьекх хьалийлаттача болхлой мтара хьалхара «социалистически декхараш, стахановски болам дегlабоалабара материалаш.

СУРТА ТlА: Стахнов Алексей цвай бригадаш.

ТАСС фотохроника.

КЕРДА КХОАЧАМАШ ЛЕХ

Оаха лаьрlадар укх шера керттера продукци арахецара шера план 1979 шера 10 декабре тlаккхоачаш кхоачашъе, шера хlаннаб совгlа 5000 тонн газови бензин нхо миллион кубометр еэха газ арахеца. Итлагlа пятилетка дикь шера план мехкадаьттеи газови промышленноста болхлой ди — 1979 шера 2 сентябре тlаккхоачаш кхоачашъяь доала, ниттa кхыдараш а.

Тlаийца социалистически декхараш хlара участкага, завода хlара балхахочунга дахкачийтад.

Шерра лаьрхlай участкай коллективашта юкъера социалистически яхь. Предприяте болхлоша, инженерно - технически болхлоша шо-шоашта декхараш тlаийцад.

СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш хила деваш дола ди — 4 марта дикача къахьегама толамашца белгалдаккхара тlахьехаш йолча мехка хьалха латтача предприятеша дlадоладь хиннa гIулакх хьалханара февраль бетта тхоай декхарашкe цlаьнха а хьала а хьика, керда доккхагlа дола социалистически декхараш тlаийцар оаха. Цар керттера пункт яр кварталa план хоржамаш хула ди тlаккхоачаш кхоачашъяр.

Из декхар а сийлаца кхоачашдир тха коллективо. 5 марте денз шоалагlа квартала чотах къахьегаш я коллектив. Хьалхарча квартала производствени программа ханал хьалха кхоачашъаьй бензин арахецара — 122,3 проценти еэха газ хьаьра — 131,4 проценти. Хlаьта бiь бетта план апрела хьалхарча декъайна кхоачашийр оаха.

Социалистически яхье хьалха латт комбинированни установка (КУ-3), товарно-бийдала участка, ремонтни группа коллективаш.

Участкашта юкъе лаьржа социалистически яхь мишта лел бетта-бетта хьок итогаш а еш, хьалха латта коллективаш белгалйоах, премеш хьекаю. Совгlаташ догlа моттигаш къахча дикагlа болча коллективашта карара кара тела. Цlе байраь тел, 150 сома боараме ахчан преми хьокаю. ДикагIа йолча бригадаштеи сменаштеи Цlе вымпелие 100 сома боараме ахчан премиш хьокаю.

Яхье баьнараштa юкъе хьалха латт А. В. Семенихинен Н. М. Шипелинен кулгалду участоки ремонтни группен. Предприяте дикагlа бола болхлой ба слесарий бригадираш Ю. С. Цаплаков, Г. Н. Редькин, В. Д. Бачманова, дика лоархlаш я бокхагlа болча операторий А. Г. Лянгинен З. А. Земцовайн сменаш. Производствени хьокхамаш лакха да комбинированни установка операторий В. И. Лысенко, А. Н. Масленниковай, товарно-бийдала участка товарни установке йоккхагlа аппаратчика Н. Н. Зюзелевай, электрогазосварщика М. М. Блохина, токара С. М. Разумнe, слесара-инструментальщика И. В. Редькина, производства химически лабораторе йоккхагlа лаборантка В. Н. Чеботаевай, дуккхача кхычар.

Укх шера паччахьалкхен план кхоачашъяра дика къахьийга Iаш тха предприяте коллектив. ЧlоагIа теркам тlабохийт цо арахеца продукци дикал лакха йолаш дарегlен хилийтара.

Цу гlулакха тlехьа шерра яхь лаьрхlай «Хlара балха денна—дикала Знак» яхача девизагlа болх беш йолча завода сменашта, бригадашта, участкашта юкъе. Дикал лакхъяра лелавча яхье хьалха латт комбинированни установкан ремонтни группан коллективаш.

Дукха къахьег тха коллективо продукцега дlадодар лоздара, материальни электроэнергеи кхон бара тlадерзадаь гlуланхаш чакхдахара. Хьалхарча квартале кхояьй 120 эзар киловатт-сахьат электроэнергии 150 эзар кубометр доагора лаьрхlа газн. Мехкадаьтта чакхдоаккхача планагlа йолча йиш йолчул 0,2 процент кlезигагlа йойтай бийдал, газ чакхйоаккхача — 0,3 процент.

Хьинаре къахьегаш ба производства рационализатораш. Хьалхарча квартале пхиь рационализаторски предложени еннай цар, хlаьта царех кхоъ производствана юкъейихьай, цар енна экономически эффект 20 эзар сом я.

Продукци арахецара паччахьалкхен план кхоачашъяра цхьана кхоачаяду завода коллективо производства керттерча фондашта капитальни ремонт яра балхаш а. Иниза привоацаш я ремонт дlайта гобоаха кий шелдеш градирнешта, хlаранена 200 кубически метр чуйодача ит бехлоенность, гостортехнадзора инспекцега гlолла чакх а йоахаш, тхьаь теплообменни аппаратурана. Цу объекташта ремонт яро торо хулийтаргьа тха хьоазам болаш болх бе а шера план халла хьалха кхоачашъе а.

Дукха къахьег оаха болхлой кадраш кийчъяран цар квалификаци лакхъяран. Хьалхарча квартале 8 саг кийча а вьа, 10 сага квалификаци лакх а ьй. Кадраш кийчъю тха заводе инженерно-технически болхлойи хьалха латтарий хьехамчайн чезашца.

Шиъ керттера болх барал совгlа, Ухтински газ чакхйоаккхача заводера (ГПЗ) машинизмъа цистернашка хьакхухьийта стабильни доаца газови бензин хьаэцаш, чудотташ, хьоазам дуккха белхаш ду коллективо.

Барт, хьинар, интернациональни уйлаш йола тха предприяте коллектив паччахьалкхен плани ше тlаийца декхараш кхоачашде а лаьрхlа я.

Г. ЗУРАЕВ.

Карабулакски газобензинови завода директора производства гlуланхашта воал заместитель.

Ленински тlаьхье

ЛЕНИНА СТРАТЕГИЧЕСКИ ГЕНИ

Кlезига моттигаш нийслац, генальни политикий белгалдоха хlама да цхьа шийн тайпара йола, кхыча йоаца интуици хилар аьле оалаш. Цхьадолча даькъе из бакъда ала дезаш а да. В. И. Ленина цецвоаккхаш йола политически интуици яр. Вlалла а вlаши тара йоацача ситуацешка хоьра цунна хулаш латтар фул, хила дезар фуд, де дезар мелагlа да. Амма из, цхьа оалаш долчча тайпара, къайлагlа даькъа хилар дацар. Ленински интуици латтар эттара хьалха кlоаргача Iилма ларда тlа еча анализахи Iалаьмате йоккхача опытахи.

Ипташ моттигаш я Ленина исторически событеш хургйолга хьалхе а хайна, болхлой болам цо уж хинаьлча де дезарашта кийчбаь, хlаьта цудухьа эттара лоархlаметlера ха хьатlаэттача хана толам баьккха. Хоаш долчча бесса, цул сакхийра хьалхара дунен тlом хургхиларах, российски царизм йохарkхиларах, Россе дунен тlа эттара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьахургхиларах, цунна хайра (Брестски машарах дискусси хинача деношка) кайзеровски Германи хlалак хургйолга, буржуазни демократе антисоветски фронтах къорг йоаккхаргйолга, колониальни система йоха йолалуш латтнaга, къамий мукъален болам дунен халкъашта юкъерча арене арабоалаш латташ хилар, дуккха а кхыдараш. Цар мехкий хьакъехьара дукь-дахьа проблемаш кхоацаш дlахо хургдар дlа а аьле, ишта кхаст-кхаст цецбоахар Ленина доазол дехьара коммунисташ а.

Iалаьмате говзача а цийсача а Iилма ларда тlерча анализо йиш хулийтар Ленина доазол дехьарча мехкашка малагlа событеш хургъяла, цига хила дезаш дола хувцамаш довзе, моастагlий низий, болхлой класса низий, моллагlача кхыча наьха низий нийса мах бе. Ленина кхычахьа санна, укхаза а нагийтацар дилетантизми хурали. Цуй анализ хlана долаш долчун кlийлен тlа лаьтта ца Iеш, хlана латтача гlулакхий кхоаненна хургйолча лоархlама ларда дlа латтар.

Амма дунен халкъашта юкъерча классови ноевсаме политически ситуацена Iилма ларда тlа яьча духхьал цхьан анализа кхоачам бец. Iилма ларда тlа уйла е хоаш хила вlаштlехьа ца дала йиш йоацаш хlама дац стратегически гlуланхаш довза хир. Ленин мукъагlа из а воа а хоаш хиннад.

Ленина стратегически талант Iалаьмате шера тема я, хlаьта укхаза цай дуккхаь хьоа мара дергдаш из лош. Вай алхха цхьа масал доаладерга — уж чот аь заргвоацаш дукха да, амма цу масалах къаьгга гуш да, дунен революционни болама Ленина стратегически гений мел лоархlаме хиннай.

1919 шера апреле Мюнхенерча болхлошта хьаю Баварски Советски республика. Цар кулгалхой — тешаме а революцена мутlахьа а коммунисташ, уж марксистски теори йовзаш хиннаб, амма цар кхоачам боллаш революционни опыт хиннац. Баварсини ерригтерманскии контрреволюци низа болаш, мьаьнара, къиза хиннай, цу сахьате зlаланбеш контратака йолаю. Революционни авангард зlамига я. Мюнхена говзахьа хьаю кулаккий Вандел, рейхсвера генералаш хlана тохара кийчлуш ба, болхлой Iаьдал дохадеш латт. Геттара дукха да цу Iалаьмате халача денош — дунжараш да геттара кlезига денош — баварски коммунисташта карагlдаргдолчох, шоай позицеш карара ца йовлийта а буржуази шийн беррагача низаца Мюнхена тlаяржадехьа уж чlоагlъе а царна могаргхиларах тийша.

1919 шера 27 апреле цlеча Будапештага гlолла. Баварски Советски республика кулгалхошка моаршал а луш, даьхийтача каьхата тlа Ленина каду:

«Чlоагlа дех оаха шугара кхаст-кхаста а хьадда а хоашийтар буржуазе палачашта Шейдманан Н. дукхьаларча кховсаме дер фуд, города участкашка болхлоеки арбеитен Советаш яьйний, болхлошта герз деннадий, буржуазетара герз хьайдаккхийтадий, барахьийн кхыча продуктайн складех болхлошта, къаьстта а батракаштеи нагийча ахархоштеи, гlо дара пайда кийцабий, Мюнхенерча фабрикаштеи капиталистий рузнъаьнеи, хlаьта города юкъерча капиталистически лаьтта лелаеча боахамашта экспроприаци яьйий, нагийча ахархошта тlера ипотекаьш арендин декхарейн дlадаьхадий, шоза е кхоза лаккхдаьдий болхлойн батракийн аьпеш, массане а дика кхета а ергйолаш йола листовкаши газеташ арахецара дерригача каьхатин ерригача типографешта конфискаци яьйий, паччахьалкхена доаз де Iомабара ших-кхаь сахьата занятеш а еш, аьх сахьат дола балха ди оттадьадий сов цlеноаш хьадаьхадий Мюнхенерча буржуазетара бlаьхийча квартирашка баха болхлой чубахийтаре, ерригa баккаш шоай бе ехнайий, буржуазе залоожнаш бовлаьбий, болхлошта цхьек тlатехайий, из буржуазечул йоккхагlа хургйолаш, республика лорайра а гонахьарча юртаханарча ахархошта юкъе идейни пропаганда яра а берригача болхлошта мобилизаци яьйий? Болхлой, батракий, къаьстта а нагийча ахархой Советий самодеятельность а йолаш уж санна а цу тайпара а гlуланхаш геттара сихан шеррех чакхдахаро чlоагlъе еза шуй положени. Буржуазена чрезвычайни налог тоханаза яргьяц. хlаьта болхлой, батракий, нагийча ахархой хьал фуннагlа хуле а, боккъонца тоаме деза» (ПСС, т. 38, оагlув 321 — 322).

Ишта дар Ленина дахьийта моаршал. Фу лархlа мегаргда цу документах? Политически программа проект я из? Хиина Iац. Из яр йизза йола, геттара лоаца революце стратега оперативни диспозици.

Мюнхена гаьна хиларагlа, дукхьаларча проводагlа е телефонаца положени мишта ха торо хинна еце а, цу сахьате кхет Ленин цига латтача гlуланхах, хlаьта революце низаша де дезарий хьакъехьа нийса а хаьдда а доза хьехар а ду. Цхьанна а полководцо дергдацар котало аьккара де дезарий дукъера кхы кийсагlен хьехар.

Ленина телеграмма тlехьаьлнний. Из адресатага дlакхачалехьа, цийн Iо а дохийташ йохаьй Баварски Советски республика. Амма ленински документ даим дахаргда цуй революционни стратеге низа классически масал а долаш. Нагахьа санна Баваре турпала коммунистий дукхагlа опыт е, из стратеги чакхъяннaка дукхагlа ха а хиннаяларе, хетаргахьа, Баваре меттел, цул тlехьагlа ерригача Германе а гlуланхаш кхыча тайпара хургдар.

Формагlа из санна драматически хиннеца а, цу тайпара ситуацеш къаьст-къаьстача мехкий вежарий партешка цхьа эттa Iайнаяц цу шерашка. Коммунистически Интернационале цу хьакъехьара дешаш дуацача хана, Ленина гlо дора нийса решени лаха. Iилма ларда тlа ю кlоаргга анализан стратегически гениальности цхьана тардаро классови ноевсина говзанч вора цунах.

Хаттар оет: фу дар дунен болхлой болама проблемаш нъестаьш Ленина Iилма наькъацарча анализен стратегически говзалах ларде дlаьттар? Ерригa даиmеш-цхьан хlамаш тlайоагlаш я: марксистски теори кlоаргга йовзарл совгlа — болхлой болам а дерригa доазол дехьара гlуланхаш а масе оагlорахьара довзаш хилар.

Ленина хана хиннац информаце хlанзара яраш санна йола низ бола технически средстваш. Амма деррига дунен тlа а хинна хургвац цу хана лаьттан цара тlара гlуланхаш Лениначул дикагlа довзаш сагъ. Мишта вlаштlехьдоалар цун из? Ишта дуц массехи тешо.

Венгре Коммунистически парте хьаьрех ваI волча Л. Рудаша 1919 шера бlаьсти Ленинца шийн хиннача къамаьлах дуаца чутlара:

— Меллаь Венгре юртбоахама болхлойн къе ахархойн? — хаьттар цо сога цкъаьнкахьа:

Тlом хилалехьарча Венгре даимеша хьекка, цифра цlи яьккар аз: хетаргахьа, ворь миллион саг.

— Ишта дукхи? — цец а ваьнна, хаьттар Ленина...

— Хьаныа, — аьлар аз цlенхаштта, — цу хlамашка цар беррига бехктохам терпал а беш хьакха воа. Селхан со волча вар цкана доалахарча мехка коммунистически парте кулгалхоех цаI, аз из хаттар дечи жоп дала магазар цунна. Фу коммунист я из шийн даьхене классови низий соотношение мишта й, керттера дар, шийн мехка юртбоахама пролетараши ахпролетарейн мел ба ца хоаш хилча?».

Полководец тlема юкъе даьхьа лаца дезаш йола дивизеш арменин меллай хьожаш сацца лаьрххlе хьожар Ленин классови низех йолча деношка.

Бувцар моллагlа кхоа беле а, шерра информаци гулйора Ленина — хlаьта из дора шийн советски гlуланхаш геттара дукха доллашехьа аl Бовран боацаш чlоагlа хlама ха, доаза безам болаш вар из. Доазол дехьарча вахарах йола факташ, математика боарамах йола цифраш санна, физика опыташта эша приборааш санна езаш вар из. Цо гул а йора, Iоа а йора уж шийн вlаштlехьа ма доалла, хlаьта ошшача хана знаней йизза йола система а хила дlаоттар уж цул керта чу, доазол дехьарча болама эттара тоалханегlа доала дешаш сийрда а доахаш. Дунен политика барометр деяна-деяна латтар цуй шии бlарга хlал. Вежарий партей опыт йола а шоай мехкара хьалаш дика довзаш бола а кулгалхой цецбоахаш дукха хlамаш ха а хоевра цунна кхета а дора. Амма цунна кхы а дукхагlа тоа лоара — цу тlа а дизаш тlатеха-тlерадаьккха хlама доацен баьлар.

Ленина шийн хьехамашца гlо дора доазол дехьарча коммунисташта. Амма ше а хулар царгара дар хьаьца, царга гlолла хердача эвенешка кхача гlерташ. Цудухьа дар цунна дукха хlамаш хар. Из яр цул дунен болхлой болама лостам телара искусства «къайленех» цаI.

Эрнст ГЕНРИ,
писатель.
(АПН).

Хьийга къа зехьа дов мег

Доккхен бехктохамен декхараш оттадаьд вай мехка юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка КПСС ЦК июльски ноябрьски (1978 шера) Пленумаша. Цар материалаш теркам тlабахийта йийшар тха звеной коллективо. Хьалхашна уаттадеча декхарашка хьеноа аргабьиххе товбир коллектива болх, керда социалистически декхараш тlаийцар. Иштта, укх шера хlара гектара тlера 40 центнер фуалъахьа хьажкlаш чуя дош деннад оаха.

1970 шера денз хьажкlаш кхееш хьаоагlа со. Къаьстта дика толам баьккхар аз 1977 шера. Сай новкъосташца цхьана 150 гектарах хlаранена тlара план 23 йолаш 33,1 центнер хьажкlаш чуера.

Дlадахача шера аьттув балаьзар. Хаоттамо новкъарло яр бахьан долаш боарамга хьеноа кхачанзар хьажкlаш. Цудухьа тlаийца социалистически декхар кхоачашде вlаштlехьа а далаьзар.

Дика хоаш да тха района хаоттама хьалашка «Одесская-10», «ВИР-42» яха хьажкlаш лерттlа ца хьукъалга. Из бахьан долаш укх шера 200 гектара тlа венгерски гибрид — «ССК-363» яхараш дlайоргъя оаха. Кхычарел ши кlира хьалха кхач уж хьажкlаш.

Из культура дlае йолае кийча я тха звено. Деррига а цхьоалагlча классах долаш Iалашдаьд фу. Дlаде долададе «пудрет» яха удобрени тохаргъя оаха фу цинагlа хьатlадалийтар духьа. Белгалданкха доагlа, цу удобрекех тха боахаме бизза пайда эцилга. Хьажкlаш дlаера дика кийчдаьд лаьтта. Зиба лаьрхlа 25—27 сантиметр кlоарга аьхадар из. Тха боахаме а са звене а эттара хьалха хьажкlаш дlаювргйолча кхашка «эзазин» яха гербицид техар, хlара гектара 7 килограмм кхоачийташ. Цу препарато доккха новкъостал дергда хьажкlашта зеле йолча садоаллача хlамашца, оасарца лоаттабеча къовсаме.

Бlаьстан юкъе кхай тlа арадовла йиш йолаш ха отташе а, лаьтта Iайна тlоадал соцайра махкаш даьхар зиба аьха хинача кхашка. Цул тlехьагlа тlалла йолвенна йоархlаш дlаяхар духьа культиваци йир. Укх деношка хьажкlа фу дужаргдолча кlоарга тlеххьара культиваци чакх а яьккха дlае йолаергьа оаха из культура.

«СПЧ-6» яхача, болх геттара тешаме беча Румыне яьча селкаща дlадувргда фу. Уж ерригаш а тоаль, регулировка яь, эше тахай а болх дlаболабе кийча я. Ерригa хьажкlаш, цхьаца селлка тlехьа а тесса, шин тракторацa 8 балха дийнахьа дlае лерхl аз са новкъоста Зурабоа Висангирей.

Соахка хьажкlаш тlалла йолаелча цкъа махка мара баннхаьзар оаха. Из бахьан долаш дукха хаш хьийгар оасара духьала къовсам лоаттабеш. Из тайпа моттиг ца нийсъалийтар духьа укх шера фу дlадийначул тlехьагlен из хьатlа а даьна ши лордиаг хийцачен — шоаза махка боаккхаргба.

Тlаьынача хьажкlий мугlарашта юкъера лаьтта цамцадаккхарах оасар даран кхоаза культиваци ергьа аз. Шоалагlа еш хlара гектара тlа 1,5 центнер кхоачийташ аммиачни селитра тоссаргьа. Хlаьта кхоалагlа еш культиватора урсех хьажкlий оалашта гонахьа цувнаш ду зlамига макхаш а дехка болх бергба. Тха районе из болх бир хьажкlаш кхееш йоакха опыт Iоальча звеньевойс Кодзоев Бахьаудина. Хlаьта цунах дика пайда а баьлар.

Укх белхаш чакхдаьхачул тlехьагlа а йоархlаша хьажкlашта зе деш моттиг нийслой. «2,4-Д» яхача аммиачни тухаца оасар дергда оаха, хьажкlаша 4—5 лорд хийцачул тlехьагlа хlара гектара тlа 1,2—1,4 килограмм аммиачни тух а кхоачийташ.

Массехи шу да Долаьхара-Юртарча отделенерча хьажкlаш лелаечунца Даурбеков Яхьъяйца аз социалистически яхь лелаю. Во бацар соахка цо чубена къувамъа. 190 гектарах хlаране тlара 30 центнер хьажкlаш яьлар цун. Вайхех зама тхойла дагадувлаш дукха моттигаш хиннай. Ца хоер цо сова а хьехар, хlаьта сай аргlагlа из дlакхоеча гlо аз цунна а дора.

Укх шера аьс цун новкъост Маннеев Висангире вийхав аз. Тlаийца социалистически декхараш а шийттара да тха. Цо а аз а хlара гектара тlара 40 центнер хьажкlаш чуя декхар тlаийцад. план 28 мара йоацача.

Кхы а хьинарегlа, оасарегlа болх бе дог оттийтара, къахьегамчара наьха моральни материальни безам совбаккхара тlаерзаль вlаштlехьаьлхай мероприятеш тха боахама кулгалхоша.

Хьажкlаш дlаювш, уж хьатlаьнначул тlехьагlа царна Iувал деш агротехника ерригa бокъонаш лораеш балхаш чакхдоахарашта ахчан премеш яла оттадаьд.

Хьувсаьам кхебарга дlабахийта мах планагlа лаьрхlа хиначул лакхагlа а ца хулийташ, хьажкlаш кхеяра план кхоачашъяьча звенона юкъевоагlача хlара сага мах боацаш шишша тоа хьажкlаш лургьа аьнна да цу мероприятеш тlа.

Деррига а вlаштlехьа да аьнна хеттане а цхьаьна кхоачамбоацараш а нийслу. Масала, яц тхога минеральни удобренеш. Зиба лаьтта оахан тоеса лаьрхlа хинна уж ца тоесаш йитар. Хьажкlаш дlаювшие а минеральни удобренешца лаьтта хьаьнде дагахьа оаха лаьрхlар чакхдаккха а йиш хургъяц аьнна хет сона хlанз. Яц уж е боахане а е базе а. Белаянски химкомбинато шийн декхараш кхоачаш ца дар бахьан долаш нийсленнад из кхоачамбоацар, яхаш дуц совхоза кулгалхоша. Из хьац тхона. Цхьабагьда, дика хоь, минеральни удобренеш ца хилча оаха де мел лаьрхlар кхоачашхургдоацилгеи хlанзаца оаха хьийга къа зехьа довргдолгеи.

Д. ЕВКУРОВ,
Назрановски района «40 лет Октября» совхоза звеньевой.

МОСКВА. Подшипникови промышленносте эттара чралханегlа йола процесс я шараш хьаелта. Хlаьта уж хаддаза дукхагlа а эш. Цулухьа Медведкова районе хьалхьий специализированни предприяти, — 2-гlа ГПЗ филиал. Цига болх беш йолча вотоки лине латт Румыне хьаяь оборудовани.

СУРТА ТlА: шарий доводка участок. МА-10С яхача тайпара доводочни станокаш кийчьыьй Румыне. Диаметр 3 миллиметргара 30 миллиметрга кхоачаш я цу станокашта хьаю шараш.

В. ХУХЛАЕВА сург.
ТАСС фотохроника.

МИЛИЦЕ КЪОНАЧА БОЛХЛОЙ СЛЕТ

Укх деношка Нохч - ГӀалгӀай республика чурча гӀулакхий министерствай ВЛКСМ обкомо милице къонача болхлой хьалхара республикански слет чакхдаьккхар. «Дай гӀуллакхашта тешаме да, баьь дув сийленца кхочашбу» ахача цу девизагӀа деш хинна из слет дӀадоладелар В. И. Ленина майдан тӀа милице къонача болхлоша дувнаш даарца.

Цигара баьнна слета доакъошхой дӀаболх В. И. Ленина цӀерагӀча культура Двореце. Цига иштта дакъа лоацаш бар Дагестана, Къилбаседа-ХӀирийчен, Черсий-Балкхаройчен автономии республикий чурча гӀулакхий органий болхлой, Херсонски областера баьхка хьаьший.

Гулбенначар ладийгӀар КПСС XXV съездан ВЛКСМ XVIII съездех решенешка хьежжа республика милице органаштен комсомольски организацешта дӀахо правопорядоки социалистически законности чӀоагӀъяра даькъе хьалхашка латтача декхарех лаьца НГӀАССР чурча гӀулакхий министра Л. А. Шучa, ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева лаьча докладашна.

Цул тӀехьагӀа къамаьлаш дир Назрановски РОВД болхлочо А. Ю. Котиковас, ВЛКСМ Грозненски горкома хьалхарча секретара А. Д. Колкова, Малгобекски ГОВД балхахочо Н. Ф. Панкова, писателa С. Н. Чахкиева, «Красный молот» завода токара, ВЛКСМ XVIII съезда делегата В. Шипнарева, милице школа курсанта А. Васинина, КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома административни органий отдела заведующе А. Т. Детлова, пачхьалкхен кхерамзлен комитета председателa В. И. Белозерова, кхычар.

ДоккачӀоахьа а къамаьлаш даьчар а белгалдаьккхар укх тӀехьарча шерашка комсомола, къахьегама коллективий рекомендацегӀа милице органашка болх бе дукха кагий нах баьхка хилар. Царех дуккхачар хӀанзле хьагойтад шоаш тӀехь хьакъа, декха долаш, тӀадилла гӀулакх дог дӀеиен тешшаенца кхочашдеш болга. Чурча гӀулакхий органашка хӀанз болх беш ва 250 хьехамча. Духхьашха болх бе оттача къоначарна шоай балха къайланаш дӀайовлайташ, хьехар деш хургбараш тӀа-тӀа дукхагӀа хулийтилга Ӏалашде деза.

Слета доакъошхоша республика милице берригача къонача болхлошка кхайкар дир. Шоай профессиональни говзал даим эргайоахаш тоеш, йоккхагӀа йолча воахален сийлен традицешта тешшаме болаш, шоай декхар цӀена кхочашдеш уж хилара тӀа а хьехаш.

СУРТА ТӀА: Дув буаш ю Заводской РОВД къона болхлой, коммунист, воикхагӀвола сержант Ахмадов Махьмад.

В. ЮНЦЕВИЧАНА сурт.

КОЛЛЕКТИВ КХЕТАМЦА КХЕЯР

КПСС XXV-ча съезда решенеш ларде а лувцаш «Красный молот» завода заводской комитето хоадам боллаш болх бу коллективе къахьегаман, нравственни, интернациональни кхетам балара. Цу даькъе пайда из КПСС экономически политике къахьегамхоашта дӀайовзийтача беча балха дукхача формаех методаех.

1979 шера социалистически декхараш ханал хьалха кхочашдара тӀехьа шерра социалистически ахь йоаржалий коллективе. Дикa вӀаштӀехьаьенхай «ДикагӀвола мастер — производства организатори коллектива хьехамчен», «Профессех дикагӀдар» ахa цӀераш ахара тӀехьа йоаржаль ахь а.

Заводе я кердача поакала коллективa гӀулакхех, цул декхарех, дикача болчех, цу даькъе заводаша шоайла лелаеча ахьах лаьца дувцаш йола практика.

Тха коллективана бицлац къахьегама ветеранаш а. Заводе ахь вӀаштӀахьа а ахкха, цу ахьо ноттвайначуина къаьнагӀа болча болхлой Войцицке, Проточанске, Медницевай, Ивановa, Будавинцева цӀерагӀа йола премеш хьолаю. Завода къаьнача ветерана электросварщика Будавинцева йоах: «Цу гӀуллакхо дог тоходолийт са. Тха вахар зехьа дайнадац, оаха тхоашта моттача бесса къахьийгад. тӀехха эстафета тхоай къонача балха новкъосташка дӀаеннай, сийленцей хоастам бешт лелае, аьниа».

Заводашта юкъе лелаеча ахьо даим маьхера инициативаш болаьмахь хьахулаш хилар иштта хила доагӀаш дола хӀама да.

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга хӀараш шин-шин ахе шера планаш кхоачашъяра ахь инициатива дӀайолаьча хьалхарчарех бар механически цеха токараш, коммунистически къахьегама ударникаш Шевцов, Цингуз, Карпов.

ОССР Лаьхехьарча Совета хорнамаш хулача денга минеральни удобренеш арахецача предприятешта лаархӀа йола оборудовани хьаьра шера задани кхоачашъе аьнна декхараш тӀаийцача Брызгунов Николая лулгалдеча комплексни бригадо дика производствени гьокхамаш даьхар, шоай декхараш толамца кхоачаш а деш.

Завода ерригача коллективо шерра хьаллацар Советски Союза Турпалий краснолотовский цӀерагӀча преме лауреатий, завода къахьегама лауреатий, завода къахьегама ветераний цӀерагӀча преме лауреатий цӀи яккхара тӀехьа ярнача ахьа керда форма.

Предприятешта юкъе лелаю ахь традици а хинна дӀаеттай заводе. Тха коллективи социалистически ахь лелаеш я «Знак Почета» ордена лелаеча Нальчикски машзавода, Аргунски «Пищемаш», Грозненски «Трансмаш» заводий коллективашца. Цу ахьа итоташ ярца цхьана конкурс а чакхйоахк «ДикагӀвола токарь», «ДикагӀвола сварщик» ахa цӀи яккхара хетаяь. Заводий коллективашта юкъе ахь лелаяро интернациональни доттагӀал чӀоагӀду.

Заводе дика гӀулакх а хиннa дӀаеттад хоталов Дениы тӀем тӀа байнача краснолотовцийн сийна хьинаре къахьегама вахташ чакхйоахкаь. Вахта хул I-гӀча Мая цӀей дӀадаьннача тӀаьхьагӀа 9-гӀча Майта ахаччалца.

Социалистически ахьа уж ерригa а формаш оаха цахадаш дӀайовлийт кагирхоита, царна а предприятет ерригача коллективана а хьалхашка куй гӀулакха, кхаьа шоаш бехктоккаме хилар кхета а дайташ.

Завода коллектив, кагирхой революционни, тӀема, къахьегама традицешта мутӀахьа хургболаш кхетабеча лоархӀамера моттиг дӀалоац завода ветераний совето. Цу совета гӀонца тхо долча чакхйоах тӀема ветераний салаӀара сайренаш, кагирхоица вӀашагӀкхетараш, лаьрхӀа оттальча тематикех, ВЛКСМ комитето ДК болхлошта, кагирхошта торжественни хьалдӀалу комсомольски билеташ. Цу торжественни собранешка кагирхоша декхар тӀаэц: Х. Нурадилов дӀаволла воаллача Мамаев курганс йолча сийлен ха деча роте кийсвиара боӀьо мехха. ХӀара шера ПТУ-3 кулгалхоица цхьана чакхдоах цу училище дийна даьина барии къонача болхлой куцӀарашка дӀоацара кетайтацӀейш.

Къаметта терма тӀаухайт [illegible]. Шоейла оагӀув билла къахьегаш 1400 къона болхло ва тхо долча, царех 830 комсомолец ва. Кагирхой ловамагӀа я спорта Дворец, укхаза цар шоай мукъа ха дӀахьокхухь, къахьегамен тӀемен ветеранашца вӀашагӀкхетараш ду.

Кагирхошта дикагӀа кхетам балара завода директор профсоюза завкомо хьехамчех йола лаьрхӀа «Положени» тӀаийцай уж моральном материальном хестабара.

Хоцамболлаш моттиг дӀалоац кагирхоица общежитен уж балха боацача хана беча балхо. Эрсий, гӀалгӀай, нохчий, эрмалой, азербайджанцаш — иштта я дукхача къамех латта общежите коллектив. Кагирхошта хьалхашка выступленеш ю «Знание» общества лектораша, филармоне артисташа, лекцеш ея «Нохчийи гӀалгӀайи къамий сийлахьча эрсий къамацарча доттагӀалах», «Массаза а тайша бий нах доьлах?», «Нохч-ГӀалгӀайчене ислам хьадар» ахача а иштта кхыйолча а темаех.

Завода партком профсоюза завком шоай керттерча декхарех цаӀ лоархӀ коллективана къахьегама, интернациональни, патриотически кхетам балар.

В. КОВАЛЕВ,

«Красный молот» завода профсоюза завкома председатель.

СибарегӀен горизонташ

КАТЭК—караерзаяра стратеги

КПСС XXV съездо оттаьй СибарегӀен производительни низаш совдахара шерра программа. «1976—1980 шерашка СССР халкъа бокхам дегӀахара керттерча лостамаш» къостадаь да, масала, Канско-Ачински доагора-энергетически комплекс сихха хьалъяра бахкаш шерра доаржаделга.

КАТЭК караерзаяро, моттигера кӀор СибарегӀен, мехка европейски даькъе, Урала доагора-энергетически балансина юкъебоалабаро дӀадех кӀор чакхбахара технологен экономикан хьакъехьара массехк чоалхаме проблема къоастияр. «Правда» Пресс-бюро дахарегӀа цунах дуьц йоагача оахкалений Института директора, технически Ӏилмай доктора, профессора А. А. Кричкос.

— Эттара хьалха, Андрей Анатольевич, Фуй из КАТЭК ше, хьал санна из?

— Канско-Ачински кӀор боалла моттиг — из доагора уникальни кладовой я. Красноярски край, Кемеровски Иркутски областий территоре тӀа удл из малхбоалехьарча йистагара малхбузехьарча йистага кхаччалца лаьрхӀача 800 километр бӀаьхача Ӏаьльмате бокхача оаса хьисапе. Геологий хьисапагӀа, цу моттиге боалла тайша кӀор астрономически лоархӀаме — 450 миллиард тонн ба. Цунах 140 миллиард тонн шахташ а ца йоахаш лаьттан тӀоа хьабелларца баккха йиш йолаш ба.

Цу дерригача маьхеча а кагтахьа мара ца ниӀслуча а Ӏалама совгӀато дӀадех шийх хьурмат дар, шийна дикача дис санна доал дар. Цудухьа да советски Ӏилма цунах эффективно пайда эцаро методаш уттаеш а уж эргайоахаш тоеш а хилар.

Цкъарчоа дерригa а кхетадеш да укхаза: бассейна районе бахаш нах ба. Машинаькъаш да, низ бола кӀора тӀоанаш — цхьайоача моттигашка 100 метрага кхоачаш мара кӀоарга лаьттан кӀал доацаш — тӀийха дада. Хеталу, эшар хӀама дац, кхыча бассейнашка баьхкача бесса кӀор хьабахари из эшача дӀабахьийтари мара. ХӀаьта лоархӀаме хӀама ма дий, из кӀор чӀоагӀа йовхал луш хилари боагача хана цо кхычатьарча вӀорашка хьежача йоккх кӀезига юташ хилари.

ХӀаьта а халонаш я. Иолеш я проблемаш.

ГӀулакх миштад хьлча, канско-ачински кӀор сов тӀуна ба, бокъабелча бея. Дукхача хана лоаттабеш хилча, шиш-шегӀа бага а болалу.

Проблема къоастасча хана Ӏилмахоштен специалисташтен дагадехар канско-ачински кӀорах из хьабоаккхача электростанцешка — пайда эцилга, эшача моттигашка натуральни доагор ше а ца кхочадеш, цуна меттел электроэнергин кӀор чакхбаьккхача хьахула продукташ дӀакхоачаелта. Иштта хьахилар регионa доагора-энергетически комплекс хьаяра идея.

ХӀанз ховш долчча бесса, КАТЭК-а дог хила деза хӀарано низал 6 миллиони 400 эзарш киловатт а йолаш йола массехк йовхала электростанци. Комплекса ерригa низал цхьан хана 1 миллиард тонн кӀорн 100 миллион киловатт электроэнергии хургья. Дунен энергетикана йовзац нц цу масштабах гӀишло хьалтьль моттиг. Хьаэдаргьа вай хӀанз цӀи хеза йола США «Теннесси» ахкa 31 йовхала электростанци чуйоагӀа энергетически комплекс, амма ерригa цун низал 13 миллион киловатт мара яц. Канско-Ачински комплексе цу низалга хьалхаре пи станци кхоачаргья.

— **Канско-ачински тайшача кӀора запасаш Ӏаламмате йоккхий я. ХӀаьта, хетартахьа, из беннзара боарам Ӏаьльмата йоккхийча стратегиа а лаьаргболчу тӀех баргба...**

— Геттара нийса да. Цу дукха электростанцешна цхьан хьальерга чӀоагӀа доагор энергетически хьисапе чакхдоахаргдолa предприятеш. Тоабара наькъа кӀора Ӏалама башхлонаш хувцаро торо хулийтаргь цунах пайда эцара сфера дика шерья, из дӀа-юха кхьара радиус алсамьяккха.

Ӏилмахоша отталь чӀоагӀа доагор тоадара процесса массехк технологически схема.

Г. М. Кржижановске цӀерагӀча Энергетически институте, масала, отталий цув кӀийлен тӀа тайшача кӀорах ахнокса, йоагача газа, бензин, кӀувший производстве юххьанцара бийдала хьисапе пайда эцаш йола схема. Из технологи Красноярскен Канлиннен опытно-технологически установкашка хьажарех чакхъьннай.

Кхы цхьакха технологически схема оттальй доагача оахкалений Институто. Укхаза дувцар да кӀор термически тоабар.

ТермокӀор хьабара процесс дукха чоалхаме йоацаш я. Эхьа кӀор кхаь лагӀагӀа бӀоахбу температура 450 градусал тӀех ца йоакхаш. Цунах йоагаш чӀоагӀа йовхал а луш йола геттара эӀамига бӀургиг бола масса хул. Опыто хьахьекхад, из стандарти машинаькъа хьаготтаме мешка хьашт мелд гаьпа дӀаюха яхьа йиш хилар. Цу тайнарча мухьа тӀаловцийтача ший тайнарча мазутни тӀоахо лорабу из новкъа митхо тӀера дӀакхухьаргбоацаш.

ТермокӀора производстве пайда оц башха чоалхаме йовцача а атта автоматизаце йиш йолча а оборудованех. Институте болх беш йолча хьалхарча экспериментальни установкай йиш я хӀара сахьата бӀаьш тоннаш торвари продукт хьае.

ДӀахо белгалдаккха безам ба са, тха института коллективо тайшача кӀорах лакха дикал йола бензин, котельни доагор, массехк маьхе химически продукт хьаяра Ӏилманийлелаш технологи оттаяра долча тохкаьий комплекс кхоачашьль хилар. Цо йиш хулийт КАТЭК районе традиционни автомобильни доагор хьаде торо хургхиларга дог даха.

ЧӀоагӀа теркам тӀаозаш хӀама да канско-ачински кӀорах водорода а хӀаьта иштта метилови доагора а производства эша технологически газ яккхара йолча бийдала хьисапе пайда эцара идея. Къаьстта теркам тӀаозаш да цу хьатехьа из эцаршта метилови доагор трубопроводашка гӀолла дӀаахийта а мехкдаьтта чулоаттадеча хӀамаш чулоаттадe а йиш хилар.

Цхьан дешаца аьлча, Канско-Ачински бассейн комплексно караерзаяро дукха чоалхаме а цунца цхьана лоархӀаме а проблемаш оттаяй Ӏилмана хьалхашка ХӀаьта уж проблемаш къоастеш а латт.

Институташа чакхдоаха Ӏилма-тохкамийн опытно-конструкторски балхаш мел боарам болаш да вай ядердешаредарашта дӀадовзийтара, кхы а массехк масал доладерга ал. Иштта, дукхача Ӏилма учреждений лабораторешка хара а срааль эргальякха тоеш я навай бургиг болча кӀорах дукхача лакха лоаттаде а, металлургe, энергетике, быте пайда эца а йиш йола искусственни доагор хьадара технологи.

Къаьстта лоархӀам болаш ба канско-ачински кӀор из газификаци йола бийдал хӀиларагӀа а. Тохкамана хьахьекхад цун хӀийлен тӀа тайп-тайпара составе духьдухьача хӀамашта лаьрхӀа йола а лакха колорийни газ хьае йиш хилар.

ТӀехьа тӀайоагӀача хана канско-ачински тайшача кӀорах вай ахa йиш йолча продукташта юкъе цӀа якха йиш йолаш да брикеташта чудоалла кӀур боаца доагор, металлургена кокс. Тха институте оттаеш я, масала, домени боацача кокса производства процесс.

Цу доагора эксперименташ лий «Сибэлектросталь» ахача заводе. Укхаза лоаладаьа 80 эзар тонн гарга лакха электрически механически характеристикаш йола болат. Цу тайпара долча болатах яьча хӀамаша болх бергба лохача температурай хьалашка, хӀаьта Къилбаседен СибарегӀени районашка тешшаме боах бергбола машинаш хьаяра чӀоагӀа эцаш а да.

Канско-Ачински доагора-энергетически комплекс хьалъоттаяри цун дегӀаахар сиxдаря мехка кхийола энергетически кладовойн караерзаяр а сaнна — ерригача пачхьалкхен доакха декхар. ХӀана аьлча энергетика проблемо хоадамбеш ма йий хӀана укх сахьате вай общества производительни низаш дегӀадоаладара даькъе. Цу духьа шоай де йиш мел яр дерздоаш ба советски Ӏилмахой СибарегӀен Ӏаьльмате йоккхийча ресурсаех из могга беззагӀа а эффективнегӀа а пайда эцийтара.

Беседа яьр Б. ГЛЕБОВ.

«Правда» редакце арахьхой.

Доазол дехьара

АПН корреспонденташа хоамаш ду

РЕСПУБЛИКО БӀУБЕННА ГӀА БОАХ

Афгански республика къона я. Апрель бетта шу дуз дун. Амма цу лоацача юкъа халкъа хьал тоадара а из экономически духовнни мукъадаккхара а дьераш кӀезига дац! Революци хиннача хьалхьарча беттаще а цхьайтта миллион болча лаьтта кӀезига долчен вӀалла доацачен ахархошта тӀера декхараш дӀадаьхад. Декхарашта кӀалхара бахарах йоалагӀа ахчаш телаш хиннарашта юха дала ца дезаш къеча наха тӀера даьннар 30 миллиард афгани да.

Кердача правительства хьалхайкадаьд мехка дахача дерригача халкъий бокъонаш цхьатарра хилар. ХӀанз хӀара цун гражданино шийна меттала дешаргда, наьна меттала деш газеташ, ладувгӀ радиога.

Дуаьха хӀаман карагӀдийнгад афгански кхалсага хьал тоадеча. Дийхнад урдул доакхаргь. Закано чӀоагӀдаьд социальни, экономически, политически, культурни вахара дерригача доакъошка кхалкхьахен маӀача наьхен бокъонаш цхьатарра хилар.

Феодальни а феодализм оттадехьа хьалхара а отношенеш дӀахара тӀадерзадаьча лоархӀамерӀарча гӀулакхех цаӀ а хинна дӀаеттай укх шера январь бетта чакхьинна йолаль лаьттан реформа. Статистически даннех, 1200 гарга шоай доалахьа лаьтташ дола нах бар мехка. Лаьтташ долаш хиннача нахах дир процент мара дӀа ца лоацаш хиннача боккхийча феодалий доалахьа дар ахa йиш йолаш долча лаьттах 41 процент. Помещикашта балхаш деш ахархошкаарендаторашка кхоачар чубахьача хьуиакъана алха цхелагӀа дила е цул а кӀозагӀа.

ХӀанз укх сахьате дуккхача провинцешка лаьттан реформа чакхъьнннай. ТӀехьарча цхн беттеи ах беттеи нах боацаш лаьтта денад 100 эзар совгӀча ахархой дезалашта. Беррига лаьтта дала лаьрхӀа бараш 680 эзар ахархой дезал ба. Ахархоша шоашта луш дола доакха совгӀат лерхӀ лаьттах. Афгански делалаш дукхагӀча даькъе дукха береш долаш хилар теркалдича хоалуш да шоай юххера сискала чӀегилг феодала дӀа а ца телаш, ший дезала, ший дукъа болх бе йиш хиннараш мел нах ба.

ДӀадаьннача Ӏаьдало керлача стройна юхейтача хаьлоех цаӀ я бахача наха юкъе кьахат ца ховш бола нах Ӏалаьмате дукха хилар. Къаьстта а юрташка. Правительства шерра мамаши йолаьй наькат ца хар юкъера дӀадаккхара. ХӀанз укх сахьата беррига мехка вӀашагӀъехкача курсашка дешаш ва 800 эзар саг. Дешаш ба боккхий нах, кагий нах, маӀа нах, кхалнах. Тоалуш йоагӀа школьни образовани а. Къьвлача школашта ремонт я еш латташ, хьалъю кердараш. Мехка вахара бокха лоархӀам болаш хӀама хиннад Афганистана Ӏилмай Академи хьеллярах.

Революце процесс цӀаьнха я чакхьлац къовсам боацаш, цудухьа цецвеала хӀама дац реакционни низаш цу хувцамашта чӀоагӀа духьала дуьлаш хилар. Халкъа Ӏаьдала гоахьа вӀашагӀъехкача заговорийн интригайи мазаш доалахарча мехкашта чукха ца Ӏеш, эгара хьалха США а уккаш, империалистически мехкашка уж. Цхьаккха е саг вац царца цхьан кугӀаре латташ Китая хӀанзара правителаш хиларах цецвоалаш.

Амма чурчен арахьарчен реакце леладеча тийшача балхашта могаргдац къона республика хьаьра новкъарло е. ДӀадаьккар юхадоагӀаргдац. ПаргӀатон чам баьззача халкъо из дайтаргдац.

Кабул.

В. КОЛБЕКЦКИЙ,
АПН соб. корр.

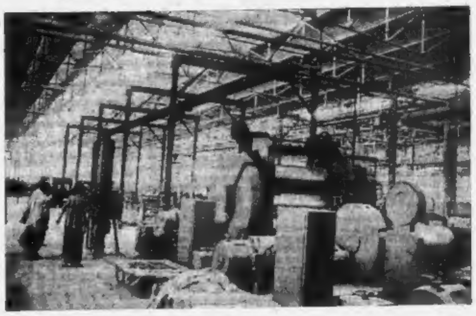

ХӀера цеха, нерха кувеймаш хуй Каяпуче. Цун хьалгъ, мехка да хинна из дӀеттачуя тӀехьагӀа чӀоагӀа тӀадийро, хӀама хьакхоллеш машаре къахьегаш да.

СУРТА ТӀА: Пномпень къулбекьарча оагӀорехьа у-[illegible]

ТАСС соб. корр.
В. БУДАНА сурт.

Малав Венера переговораш дӀа ца йохийтар

30 октябре ялх шу дуз социалистически мехкийи Малхбузен пачхьалкхенийи делегацешта юкъе Центральни Европера герзашцара низаш а гера а шина а оагӀоно кӀезигдара хьакъехьаре переговораш йоллена. Дуккха за йоацаш Хофбург Двореце шийӀоалагӀа йола заседани хилар. Переговораш латта ха а цу юкъа хинна заседанеш а лаьрхӀача хӀаране позицеш йовзара меттел, барт бара а кхочам болаш я.

Уж переговораш йолаелча гӀоне малхбузен мехкий столицашка кӀезига дийцадац венски переговорашка прогресс хилча баькъахь дар яхаш. ХӀанз молагӀа а тешо хала мичах. Ӏаьльмате йоккхий ракетно-ядерни герза запасаш Ӏоаьгча вай хьарча хьалашка тӀом хилча адамие хӀалак хила тарлуш хиларах.

Хьаькъале къамаьлаш лу переговорашка даьча лоацаш болча малхбузен викалаша официально доацача хьалашка вӀашагӀкхийтача. Амма заседаней зале цар деш дола къамаьлаш, массехк минута хьалхагӀа кулуарашка шоаш мел дийшар доалу.

Хоаш долча тайпара, 1978 шера 8 июне переговорашка даьча лоацаш йолча социалистически пачхьалкхенаша Венера переговораш сихье а уж конструктивни форме хилийта а тарлуш йола предложенеш йоалийр. Цу деношка Малхбузен хелийоазопо белгалдоалар: «Малхбоалено чӀоагӀа лоархӀаме йола шийн керда предложенеш йоалаяй. ХӀанз аргӀа Малхбузен викалашка я. Фу аргда цар?» Из хаттар хоахета даьдац.

ДӀадахача шера 6 июне хиннача заседане вар со, хӀаьта дика дага а доагӀа сона малхбузен делегацей викалий реакци хиннта яр. «Предложенеш дика а теркам тӀабахийта метаргболаш а я». «Уж Ӏаьльмате лоархӀаме предложенеш я», — заявленеш йора цар.

Из дукхача хана дагалаттаргйола заседани хиннача тӀехьагӀа дукха ца говш конференце болх хана юкъагӀбаьккхар. Социалистически мехкий керда инициатива дикагӀа йовзара а эксперташтен специалистацем. Цу даькъе Брюсселерча НАТО штаб-квартире а, дагабовлара а делегацеш шо-шоай цӀа яхар. ТӀаккха арадаьлар, НАТО генеральни секретара Лунса даьча лоархӀамех. Варшавски Договора организаце членаш долча мехкий бӀу 150 эзар сaг дукхагӀа ба, аьнна. Из бахьан даьккха Лунса контрпредложени йоалайр: социалистически мехкаша шоай бӀу 150 эзар сага бовраме кӀезигбе безе. тӀаккха малхбузе кийча я 8 июне йоалаьча предложенега хьажа.

Йоалелар социалистически мехкашта духьалара цӀаккха а социал йоаца атакаш, тӀема совле шуга я яхаш даим кхайка а деш. Дуккха болабелар юкъерча радиусе лелача ракеташка диллача Советски Союза низ сов ба, хӀаьта уж. Брюссело еча заявленех, ерригаш а малхбузенеевропейски мехкаште тӀаерзаль а я яхаш. Дукха хьехайора укх тайпара идея а: Венера переговореш айхха ювзаенна йола СССР-ан США-ен юкъе еш латтача стратегически герза довзув оттадара хьаьхехьарча переговорашца, цудухьа советско-американски викалаш вӀашагӀбеттаьуча прогресс хилалца йолча хана, Венере гӀулакхаш тоадаларга догдоахалга а йоацийла яхаш.

1978 шера 8 июне деш ерригача заседанешка шира а оагӀон цифровой даннеех дола доши цу шин оагӀон бӀуя дукхал цхьатарра ца хилара доши дар малхбузен делегацеша хьашт долча хана гӀоттадеш хиннар. Практически вӀалла корта а боаца хӀама даьд цар цу дешах. Нагахьа санна латтача гӀулакха хозза уйла а яь, дукхача малхбузен обозревателаша мукӀарло деча тайпара, дӀадахача шера 8 июне социалистически мехкаша яь предложенеш Малхбузен хьашташ а теркал а деш конструктивни я. Цар хьаю, нагахьа санна малхбузен мехкий викалий безам хилча, Венера гӀулакхаш хоадамболлаш хувцара пайда эца йиш йола баьь кӀийле.

Чакхьннай Центральни Европера герзашцара низаш герзаш шина а оагӀоно кӀезигдарах йолча переговорий цхьаькха а — 17-гӀа раунд. МалагӀа корта бола доши довладир конференце дакъа доацача малхбузен делегацей викалаша? Цхьаккха а. Цар хӀанз а яцш деннадац социалистически мехкий предложенена, из бакъдара доладеш цхьаккха хӀама я доацаш, дукхал кхайкалу тӀеха низий дукхалга даллача Варшавски Договора мехкашка совле я яхаш.

Европа а дерригача дунен а халкъаш догдоахаш да НАТО мехкаша венски переговораш цӀенхашта а гӀулакхаша а лелае довларга.

А. ЮРЬЕВ,
АПН корр.

КАЛЕЙДОСКОП

БӀАЬ ШЕРА ЦХЬАНА ДАХА МАРИ СЕСАГИ

Монгольски Алтае вахача Холайн Ахбая 118 шу даьннад, хӀаьта цун сесага Жиенбайн Хамиле — 114. Укх шера уж кийчлуш ба шоаш вӀашагӀкхийтта 100 шу дизара юбилей дезде. Цар хиннад виъ воӀи яи йоӀи, царех шиъ воӀи ши йоӀи шола даь хиннад. Барт тайна Х. Ахбая дезал хӀанз массехк новхалах волча 120 сагах латт.

Цар узахцӀено лорара, шеко йоацаш, новкъостал даьд укх мехка долаш долча цӀенача хоман фоно, дарба доалача хиво. Цу тӀа уж шаннха а берий хала дена балха тӀера а физически къахьегаш а хиннад. Сих а ца луш, саббаре дода вахар, дукха а ца буаш буа кхачен лерттӀа еш йола наби — иштта баькхаб уж шоаш мел йоаккхача хана. Дезала да — Х. Ахбай вӀалла ловш вац тхьамкхийи молача хӀамани хьаж.

ХӀанз лерга кӀезигдукха кхорол наб хьалхачул кӀезигагӀа яри мара шоаш мел . хьеккхача хана ца могаш хиннабац уж.

БӀаь шу доалаш латт Ахбайи Хамилаш шоайла безаш, тӀера болаш баха. Марен сесаген кртбоахама объединенегара пенски йду, эшаш мел дар доаш да. Дунен тӀа кӀезига бац дукха ха дьнна къоанон. Бакъда, бӀаь шера цхьана даьха мари сесаги геттара кӀезига да.

«ЭЛЕКТРОНИИ КИНАЗ»

ВӀашагӀкхий тточа Штаташка довзаш долча дынашта — протестантски, католически, буcалба, нудейски, православни — цхьан 3 эзар гаргга тайп-тайпара секташ я. Малхбузехьарча неийоовоно дувцачех тешаь, 20 миллион саг чулоаш цу секташа.

Секташта юкъе кхьаьна конкуренти къосам латт. Дынах тешараш дуккагӀа хиа хул, пайда а дуккагӀа боал. ХӀаьта секташта хьалха латтачарна из керттера дар да. Лелалуш долча гӀозарий «Уолл-стрит джорнал» ахача журнало «электронии киназ» аьнна цӀи а тиала укх тӀехьарча шерашка бизнес дегӀаух цуина тонахьа гӀоаль. ХӀара секта шийн пропагандаеш пайда эц радиони телевиденех. Кердо, баьнача «дын даьша» телевизионни шоу санна йола рекламни спектаклеш уттаю. Хьалхайду пордув, музыко туш лекх, лемаш я тайп-тайпара бесаш дела цӀераш, шерача лоаме тӀа гӀоаль ЮкӀал боагӀа къега ночамаш юкха мехарий, тӀаккха дӀадолалу дын хьехалга да, е рекламни представлени я хоаш доаца хӀама. Цхьайолча хана ведуще хьахьокх «тамаш йолаш хинна дарбаш».

Цу тайпарча телеспектаклей керттера чулоацам ба: хьанхета тха секташ, дукхагӀа сагӀаш тела шоай синош кӀалхара дахара. Синош кӀалхара ца доахе а из ахча наькъадарга дувцилга боаш бокха йолча ТВ счотах дӀатеха. США хӀара телевизионни минута 140 эзар доллар мах ба. ЛаьрхӀача, соахка тайп-тайпарча «электронии киназаша» телевизионни кампанешта дӀаденнад 500 миллион доллар. КӀирагӀа 56 программа а хьохаш 14 миллион болча шоай массазарча зрителий дезалашкара цар доаккхача ахчан чот яь вargew.

(АПН).

ЦIЕЙ ДЕЗДЕШ Я НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

Грозне ЦхьоалагIа май дездеш хинна къахьегамхой демонстраци

ГIова декад советски халкъа шера юкъо эгтара хоьагIа йолча хана — бIаьсти чIогIа а ения дIаоттача хана — вай дездеш дола дерригача дунен къахьегамхой барт-цхьоагIон ди, ЦхьоалагIча мая сийрда цIей. ГIовлла, кхаза дегаш даьсте из цIей дезде демонстраце арабоала бокъо йолаш ба Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой а. Советий Мехка берригача къахьегамхоша санна, вай Даьхе коммунизма даьгьагIа дIакъалхашва йоахаш, цар керда мулаш дахад иттлагIча пятилетка диьлагIча шера кланаш кхоачашьяра. ЦIейна хетаьача социалистически яхье шоаш дахьа толамаш цар дуьа сийлахь-воккхача баьччаш В. И. Ленина цIерага, Коммунистически парте гIулакхаща.

Коталоний керда доаттьаш
Доахаш, доаш гIова дохи,
Сийрдабоалаш, цу хьа
доагIа
ГIова бода ер са кхойк —
Ниттта доахаш хоза
хотваа,
Сийлахь баьчча Ленин!
Маьар,
Ираз,
Кортамулчаш
Массехьа кхайкадча,
На къахьегаш,
Нийсхо,
Дохаа
Лаьттеш букъ тIа чIогIа а
деш —
Ниттта доахаш хоза
хог-мха,
Сийлахь баьчча Ленин!

...ЦIейга хоза кийчьенай Нохч-ГIалгIайчен столица. БIаьстан дуьхар дийха йола Грозне улицаш Iуйрийна дена хьалийнай хоза кийчбеннача, белаш-беаш болча хала. ЦIей хьаскхе лепаш я сийлахь-воккхача баьччав В. И. Ленина цIи лелаю города керттера майда. Массанахьа — цIе байракхаш, вязаш, «Дахалда 1 Май — империализмана духьала, машар, демократи, социализм бахьан къовсам лоаттабеча къахьегамхой дунен халкъаша юкъерча барт-цхьоагIон Ди!», «Яхийла Советски Союза ленински Коммунистически парти — советски общества хулга, дешн, лостам телаши бола яхо!» яхея кхыдолем лозунгаш, тIахьехаш, транспаранташ.

Iуйрайна итт сахьат доал. Из Советски Союза Гимн. ЦхьоалагIча майна хеталь города къахьегамхой демонстраци хьайийлача Грозненски гарнизона бIухоша тIеххьа майда тIа йоал байракхаш яхьарий колонна. Царна юкъе ба вай эгтара чIоагIагIа сий деш болаш — къахьегама ветеранаш, вай сийна дьрмача социалистически яхье котало дьтараш.

Гаьнара бIарг тIаотташ я республика физкультурнийн колонна. Трибуна тIара моарпал лу царга. «Ура!» — хьахоз майда тIа. Нохч-ГIалгIайчен спортивни байракхашта кIал хьалхайиниаб дерригача дуненна шоай цIи дIайоазийта башха-дика спортсменаш. Цар сийлен никъ дIахьуй тахан шоай колоннаца хьалха а баьккха болхача дунев, Европа, мехка а Российски Федераце а яхьай чемпионаша, призераша. Спорто сага душ бола низ, уназцIемо, декал хестадеш трибуна хьалхашка чIаххоал тайп-тайпара бесаш дола спортивни форма тIаювха 2,5 эзар гарга вагирхо.

Ерригa майда сийрдальча санна хеталу мехкарий-фаттангаш, кагирхой вIашагIтеха духовой оркестраш хьалха а йолаш йоагIа республика профтехобразоване колонна хьакхаьчача. Тайп-тайпарча 14 училище дешаш болча кагирхоша — болхлой классо кхоаденга дIайха моаршал лу трибуна тIара. «Ура!» — яхаш ек майда. Колонне кхычарел хьалха йоагIа № 9 йолча юкъерча профтехучилища коллектив. Из сийлен бокъо царна елдай укхаза дешаш болча хургболча гIишлошъерийна совкхарча шера итогех профтехобразоване училищашта юкъе йолча Ерригроссийски социалистически яхье РСФСР Министрий Советея ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракх яккхарах. Цхьаннена тIехьа шоллагIьар йолаш байракхаш, парте а правительства а кулгалхой портреташ, транспаранташ лаьцна майда тIа гIолла чакхьоал мехкдаьттахой, хишахо, гIишлошъераш, кийчча промышленноста болхлой кийчбеш училищай коллективаш.

Царна юкъе ба тахан Нохч-ГIалгIайченерча шоай вокхарешка цхьана дунен къахьегамхой барт-цхьоагIон Ди дезде арабаьнна ГПТУ-4 дешаш бола турпалерча Вьетнамера баьнна кагирхой. Шоай советски накъархой санна, уж тIатеIIа караерзаем ба мехкдаьтта доахарий профессеш, цар цхьана къахьег шоаш производствени практика чакхйоахача предприятеш, хьинаре даьгьа доаш юкъарча вахаре, деккархой технически выставкаш.

МугIараш дийсдаь, тIаха аьнна ва цара тIехьа демонстраце йоагIа Грознерча школаш итт школа шийтта эзар соагIа дешархо. Дешархой бе доахи лозунгаш, транспаранташ, цар лестаю байракхилгаш, ваьзаш.

Грознерча къахьегамхой колонная хьалха йоагIа ЦхьоалагIча май сийна лаьрмача социалистически яхье хьалхара моттиг яькха йола, мехкдаьтта доахача районашта юкъе къахьегIон массаза дикача къахьегама толамаща белгала а ювлаш хаддаьза ший сий лакха лоаттадеча Старопромысловски района къахьегамхой колонна.

ЦхьоалагIча майна хьалхарча яхье котало яьккхача Старопромысловски къахьегамхой деза цIей даькъала дувцаш дола дешаш хьахой трибуна тIара. Продукци маьхала яккхара хьалхарча квартала план 101,7 процент кхоачеш а еш, планал совгIа маьхала лькхар 500 эзар гарга сома маьха продукци.

Района къахьегамхой колонна девиз я — «Пятилетка деьлагIча шера — хьинаре къахьегам».

ГIийло хьенкача мико лестаеш цIе байракхаш а йолаш района къахьегамхой колоннава хьалха боагIа къахьегама ветеранаш, яхье хьалха ларташ барам. Царна тIехьа гучабоал дог гIоздонкача къахьегама толамаща ЦхьоалагIча майна маккъабахьна бола Ленина ордена лелаеча «Грознефть» объединене къахьегамхой, инженерно-технически болхлой, гIулакхера нах.

Пятилетка дьхьлагIча шера башха-дика толамаш доахаш ЦхьоалагIча майна хьаьбеннаб «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой. Цхьукъа бе уж техкарa цIей чIоагIа дегаш гIоздаьнна болаш дездеш. Мехкдаьтта кIелашт па далийтарал совгIа из тIаьхетийтад цар. ЦIеча байракхилгаца, зиззаца, плакатаца, лозунгаца ега я мехкдаьттахой колонна. Царна хьалха йоагIача машино даьт: «Хьона, хьамсаре парти тха уйлаш гIулакхаш» яха плакат.

Дог тIара воагIача дIайха дешашца трибуне латтараша деза цIей даькъала а дуцаш тIеабоал «Грознефтегаз» НГУ, Грозненски Сунжа-грозненски технологически транспорта управлене, тампонажни контора, кхыча организацей къахьегамхой. ЦхьоалагIча мая сийна шоаш дахьа къахьегама толамаш гойташ дола лозунгаш даьхар.

«Даькъала хийла Советски Союза коммунистически партий», «Вlаьшеранаша дехалда, чIогIа а лувда дунена юкъ бахлахь латтеча Советски халкъа доттагIал» яха дешаш да трибунера хьахоалш.

Шерра гIа боалаш Ленина цIерагIча майда тIа кхоач зиззанаца, плакатанца, лозунганца кийчъа йола «Электроприбор» завода болхлой колонна. БIаьстан цIейна шоаш кийчдаь къахьегама совгIаташ гойташ дола рапорташ даькъаш цхьаннена тIехьа шоллагIбераш болаш дегаш гIоздаьнна боагIа «Грозгоргаз» треста, № 1 йолча Автобаза, СМУ-2, СМУ-8, Севкавгипроводхоз, кхыча предприятеи организацей къахьегамхой. Трибуне латтараша дег тIара доагIача дешашца моарпал а хоатташ чIоагIа безаме тIаьд трибуна хьалхашка кхаьча болгараш.

Iалаьмате хоза кийчъаенна, партеи правительства кулгалхой портреташ дахьаш боагIача Ленински района къахьегамхой колонна В. И. Ленина цIерагIча майде кхоач. Цхьан мугIаре боагIа къахьегамхой тIемех ветеранаш, хьалхарча коммунистически субботникашка даькъа лоацаш хинараш, тахан вай сийрда кхоане хьалгьеш болхараш.

«Сийле хийла социалистически яхье хьалхалаттараш!» — дег тIара доагIа дешаш да трибунера хьахоаш. Тайп-тайпара халкъараш деш, хилеш доахаш шоаш даьха къахьегама толамаш гойташ дола рапорташ, лозунгаш, транспаранташ даьхаш боагIа «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода, Грозненски экспериментально-механически завода, Западни электрически сетей, мокха комбината, «Росмясомолстрой» треста специализированни ПМК, «Чечингколхозстрой» объединене ПМК къахьегамхой. Укх санна йола коллективаш хулка я Ленински районе. Цул дукха вIашагIтехьадаьннад района къахьегамхой ЦхьоалагIча майна сийленца накъьабаха. Бiт бетта план тIехьхоачашьяьй цар. Дукхьа хьалхарча квартала задени совгIа цар маьхала лыккхий цхьа миллион совгIа сома маьха продукци.

Ленина цIерагIча майда гIолла дегаш гIоздаьнна цIей дездеш болаш чакхбоал цхьа дезал санна барт тайна бола дукхача къаьнох бола студенташ, медицински, кхыча культура учреждений болхлой.

«Первомайски моарпал да Октябрьски района къахьегамхошка!» — хьахоз трибуна тIара.

Продукци йоккхара хьалхарча кхаь бетта план 101,6 процент, къахьегама оасарле лакхаяра 100,8 процент кхоачашьйй районо. Къахьегама толамаш дахьа шоай дезача цIейна маккъаьнхайй района промышленни предприятей, гIишлон организацей, Iилман учреждений, ниттта кхыйола коллективаш.

1 Майна хетаьча социалистически яхье эгтара тIех дола хьохкамаш дахьад «Промавтоматика» яхача Iилман-производствени объединене, Грозный станце, локомотивни депо, СМУ-1 коллективаша. ЦIей хьатIакхачалехьа массехк ди хьалха план кхоачашьяь карагIдьяр цара.

Зиза теха латтача бIаьстен тара я эгтара хьалхарчара йоагIа яр колоннаш. Демонстранташта бе доахача лозунгаша, плакаташа, транспаранташа дахьаьла юкъ Коммунистически партен Советски пачхьалкхенга чуерен арахьерен политика, вай мехка дахача халкъий доттагIал, шоаш КПСС XXV съезда исторически решенеш, иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъяра низ хьинари кходергдоацаш болга хьахойт.

Цул тешал деш да цу коллективий дукхача хьалха латтача къахьегамхоша дIахача шерашка а хIаьта хIанз а доахаш дола толамаш. «Пятилетка — хания хьалха кхоачашъергъя!» яхача девизагIа къахьегаш хьабоагIа «Промавтоматика» НПО монтажникаш Л. А. Колесников, А. Д. Бабичев, локомотивни депо машинисташ К. П. Чернобаев, Б. Н. Селедкиев, вагонни депо промывальщик Н. Г. Дранов, дукха кхыбараш.

Укх шера 50 шу дизад вай мехка социалистически яхь дIайолаь. ХIанз итташ миллионаш болча нах шера дакъа доацаш бола из болам дIаболабалар хьадозгIа «Мишта вIашгIехьъякха ала яхь» яха В. И. Ленина статья кепайоазонъ тIа арйлараш. ТIа-тIа яраш хIанзарча денга кхоачаш хьенача яхь исторе тайп-тайпара этапаш юкъадагайохийташ да демонстранташта бе доахка алаташ.

Ниттта цхьаннена тIехьа шоллагIьар йолаш майдан тIа гIолла илеш доахаш халхараш деш Iочакхьоал района промышленни предприятеи, Iилман, медицински учреждений, гIишлон организацей къахьегамхой колоннаш.

Ерригa майда дIалаьца шерра гIа боалаш боагIа Заводской района къахьегамхой. Эгтара хьалхарчарца трибунаш хьатIакхоач СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода коллектив. Гаьнна декаш дIахоз «Сийле хийла «ХIара балха дени — дикала Знак!» яха яхь республике дIайолальча химикий коллективаша» яха дешаш.

Шоаш дIадолалдаь гIуллакх морта болаш леладеш хьабоагIа уж. Дукхаза котало яьй республике метте Ерригсоюзни социалистически яхье а. Дика ва маьхал яьнна ЦхьоалагIча майга а кхаьчай цар коллектив. ХIанз предприяте арахецача ерригача продукцех 76,9 процент яр пачхалкхен дикала Знак йолаш я. Къаьстта дика толамаш даьха маькъаьнхай хIанзарча цIейна №№ 17-18, 12, 16 йолча цехий коллективаш.

БIаьстен, къахьегама, машара цIей дездеча дийхаьа гIадбаха дог гIоздаьнна хилара йиза бокъо йолаш бар Грозненски ацетонови завода къахьегамхой а. Тахаларча цIейна къахьегама совгIаташ дахьа накъьагIоргда вай аьнна дукха ха йоадаш республика берригa къахьегамхой тIахьийхача цар коммунистически субботник хиннача 21 апреле. Кхоль энергоресурсаш дIаухийташ болх а баь, цу дийнахьо а рапорт делар бiт бетта йоагIа продукци шоаш екха балараx.

Вай республика метте берригача мехка а эгтара къаьнагIен йоккхагIен доарxIача мехкдаьтта чакхдоахача предприятеех я цу районера Ленина, Шерипова цIерагIа йола заводаш. ИттлагIча пятилетка шерашка цу а, хIаьта ниттта царел къона гIа йолча Анисимова цIерагIча завода а коллективашта кхычахьара хьатIакхухьа мехкдаьтта чакхдахара реконструкци еш хиларца Iадьмате чоалхане декхар хьалхашка латт. Цунца дувзденна дукха низткъала дола декхараш кхоачалде дезаш укх коллективаш хуле а цу халача декхарех а шоаш лоархIеерхиларах дог тийша я уж. Из дина гуш да цIей деде баькъача цар къахьегамхошта бе доахкача шоай хьалха латтача коллективай толамаш дувцача рапорташка хьекача а.

Трибуна хьалхашка кхоа гIишлошъерий колоннаш. Микрофона чура хьахоз Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене коллектив цIейца даькъала ювцаш сала дешаш. Хьалха цIаькха ца баьнкха толам бакха аьтту баьнаб цар гIишлошъерий. Укх шера хьалхарIа квартала балха итогех республике хьалхара моттиг яькхьачарна юкъе а болаш Сийлен улга тIа дIалиьгьай управлене коллектив. Цул совгIа укх деношка хоам кхаьчаб дIадахача шера итогех СССР промышленна гIишлошъеча Министерства предприятешта юкъе а из котъалаца хилараx.

ХIаьта къаьст-къаьстача гIишлошъерий коллективаша доаха толамаш кхы а лакхагIа да. Ниттта, мов. Кочетков кулгалдеIа штукатурий бригадо хIанале 1980 шера чотагIа болх бу. Бригадин подрядагIа болх беяга шерра юкъе а доаладаь шерагара шерага керда моталонаш йоахаш хьайоагIа ПМК-105 П. Черешнин керте латта бригада коллектив а. Цу тайпара барий цIераш хIара шера дукхагIа гучаювл.

БIубенна гIа боалаш майдан тIа гIолла чакхбуал района транспортни, торговой организацей, медицински учреждений болхлой.

Дегаш гIоздаьнна ба тухсскал дахьаш къаман барIкьаш тIадучха мехкарий хьалха а болаш майда тIа кхаьча Грозненски района къахьегамхой вихалаш. Цар дийха дакъа юкъедихьад республика юкъарча толамашта. Цудухьа демонстраце цар даькхьача къахьегама рапорташа доккхал де бокъо лу царна. Юртбоахама продукцел совгIа, района лу мехкдаьтта, газ, гIишлон материалаш. ДIадахача шера итогех цул къахьегамхошта ешай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-ен, ВЛКСМ ЦК-ен карара кара тела ЦIе байракх. Ниттта укх шера хьалхарча квартала пачхьалкхенга дулх, шура, фуаш дохкара планаш толамца кхоачашъярах района ешай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, республика Министрий Совета, облсовпрофен ВЛКСМ обкомен карара кара тела ЦIе байракх.

Колонна хьалхарча мугIарашка «Хьона, хьамсара парти, тха уйлаш а гIулакхаш а» яха девиз яхьаш боагIа района школай дешархой производствени бригада доакхъошхой. Дика дешарал совгIа, цар хIанзе а шоашкара гойт къахьегама тIера хилара масал. Укх шера цу бригадерча дешархоша республика кхыйолча дешархой бригадашка кхайкарал даьд хIара гектара тIара 600 центнер шекара свекла чуца уж тIахьехаш.

Трибуна хьалхашка гIолла чакхбовл района боахамий кхашка, фермашка Даьхен беркат алсамдоаккхаш къахьегараш. Кхычарел хьалха боагIа пачхьалкхенга хьалхарча квартале планал совгIа 303 центнер дулх, 887 центнер шура ехна «Горячеисточненский» совхоза болхлой. Царна тIехьа боагIа «Юбилейный» яхача агропромышленни комплекса. 1 Мая цIерагIча колхоза викалаш.

Парте ЦК июльски (1978 ш) Пленума социалистически яхь кхы а шерагIа йоаржаяра хьакъехьа хьалхашка оттадаьча декхара гIулакхаца жоп а луш, тахан демонстраце шоай къахьегама рапорт а даьхаш боагIача «Загорский» совхоза болхлоша района хьайбаш леладераш тIахьийхаб хIара чуоттадаь кхоабеча беннана юкъера дIалаьрхIача дешаси буси цхьа эзар грамм дулх тIакхетийтара.

Цейна дика рапорташ кийчдаь ба, трибуна тIара дIайха моаршал а телаш, чакхбоалаш латта района промышленни предприятей къахьегамхой а. Ниттта, хаьал хьалха, 27-ча апреле, бiт бетта план кхоачашъяьй Горячеводски буров тохара балхий управлене коллективо, республикански социалистически яхье шоллагIа моттиг яьккхай Грозненски мехлесхозо.

Советски нахьа дегаш, цар уйлаш цIаккха хадаргйоацаш хьамсарча Коммунистически партеца ювзаенна хилара, болхлой класса, социалистически ахархой, халкъа интеллигенце цхьоагIо кхы а чIоагIагIа хулаш латтара къаьгга тешал деш чакхъьлар Грозне къахьегамхой 1-ча Майна хетаь хинна демонстраци.

В. КОСТОЕВ,
С. МУТАЛИЕВ,
С. МАНСИГОВ.

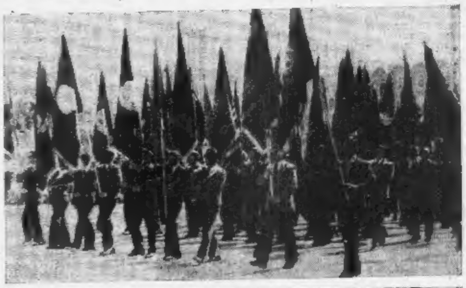

Грозне хиннача къахьегамхой демонстраце колоннаш.
И. ПЛИЕВИ В. ЕЛИЗАРОВИ суртеш.

Республика районашка цIей дездар

МАГАЛБИК

Дикача совгIаташца накъабаьххаб 1 Мая цIейна МагIалбикера мехкадаьттахой, юртбоахама къахьегамхой.

Укх шера хьалхарча квартала итогех «Грознефть» яхача объединене коллективо хьалхара моттиг яьккхай Ерригсоюзни социалистически яхье. Цу боккхача толамах кIезига дакъа даьлац МагIалбикерча мехкадаьттахой. Бiт бетта цар буруь техад 2456 метр, е Майна хьалхарча вахте оттача хоад цар даьрхIа хиннача толал дукхагIа. Балха тIа хьалха латташ хьайоагIа Вознесенски газ чакхйоахача завода, ПМК-155 участка, кхыйолча предприятей коллективаш.

Итт сахьат доаллаш дIайолалу районерча къахьегамхой демонстраци. Демонстраце хьалха боагIа гражданински, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа даькъа лаьцараш, къахьегама ветеранаш, районерча школай, профтехучилищай дешархой, социалистически яхье котбаьннараш.

Демонстранташа даькъала ювц Коммунистически парте дунен халкъашта юкъе тIагIертта чакхйоаха машара политика, Советски Союза къаьмий доттагIал, дунен сийрда кхоане — коммунизм хьалъеш боахкарий деналера гIуламхаш.

ШАЛИ

Хоза кийчъяьй Шали яхача юрта В. И. Ленина памятник латта майда. Трибуна шеина оагIоракъа гуш да парте правительства кулгалхой портреташ.

Укхаза хьатIаухаш латт Шалински района колхозий совхозий, промышленни предприятей, школай, учреждений коллективий колоннаш.

Итт сахьат доал. ДIайолалу 1 Майна хеталь демонстраци.

Демонстраци хьайийллар производства ветеранех, социалистически яхье хьалхалелаерех латташ йолча байракхаш яхьарий колонна. ДIахо чакхъьлар № 3 йолча ПТУ, школай дешархой, промышленни предприятей, колхозий совхозий къахьегамхой колоннаш.

Промышленни предприятешта юкъе хьалха йоагIа укх пятилетке къаьстта дика хьесихамаш гойташ болх беча «Пищемаш» завода къахьегамхой колонна.

Колхозаштен совхозаштен юкъе хьалха йоагIа «Шалинский» совхоза къахьегамхой коллектив. Цунна из бокъо еннай пачхьалкхенга юрта боахама продукци йохкара планаш тIехкхоачаш ца еш укх пятилетке цо цхьа сиу дIа де дахийтарах.

НАЗРАНЬ

ЦIеча байракхашца, лозунгашца, транспаранташца хоздаь я Наьсарере улицаш.

Iуйрийна итт сахьат доалаш наьсархой гудлу парте райкома хьалхашкарча майдан тIа. Трибуна тIа ба района кулгалхой, революце тIема, къахьегама ветеранаш, производстве хьалхалаттараш. ЦхьоалагIча майна хеталь района къахьегамхой демонстраци хьайийллар КПСС райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева. Митинге гулбеннараш цIейца даькъала а бийца цо белгалдаьхар иттлагIча пятилетка диьлагIча шера хьалхарча квартала дIадаьнеш толамца кхоачашъяра тIехьа яьржара социалистически яхье района къахьегамхоша дахьа толамаш.

Демонстраци хьалхарча колонне боагIа революце тIема, къахьегама ветеранаш. Царна тIехьа кхотабенна боагIа даьй сийлен гIулакхаш дIахо дахьа дезаш бола кагирхой, районерча школай дешархой. Къаьстта хоза кийчъаь я республикански яхье котъювлаш хьайоагIача Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» завода коллектив юкъе йола колонна. Духхьал укх шера бiт бетта планал совгIа цар маькхала лькхай 80 эзар сома маьха продукци.

Трибуна хьалхашка гIолла чакхъьлар Наьсарерча совхоз-техникума, автотранспортни предприяте, кхыча предприятей, учреждений, организацей коллективай колоннаш.

УРУС-МАРТАН

Iуйрийна итт сахьат доалл. 1 Мая цIейна хеталь митинг хьаелл Урус-Мартановски райисполкома председатела М. П. Бажаева. Митинге даькъа лаца баьхка района къахьегамхой бIаьстан цIейца — 1 Майца даькъала а бийца цо дош делар КПСС райкома хьалхарча секретара А. Д. Кагерманова. Цо дийцар района къахьегамхоша дахьача толамех, укх шера хьалхашка латтача декхарех. Пачхьалкхенга юрта боахама, промышленни продукци йохкара, укх пятилетка планаш халал хьалха кхоачашъяра тIахьийхар цо тIехьара района берригa къахьегамхой.

Митинге ниттта къамаьл дир: «Горец» совхоза дояркас М. Хабиляевас, Мичурина цIерагIча совхоза дояркас СССР Лакхехьарча Совета депутата З. С. Вагуевас, Гойты яхача юртарча юкъерча школа хьехархочо М. В. Гончаренкос, ВЛКСМ райкома хьалхарча секретара А. Б. Жукаева, «Красноармейский» совхоза директора Р. Р. Исламова, «Гехинский» совхоза парткома секретара В. Н. Хасанова, кхычар.

СУНЖА

Дерригача дунен къахьегамхой дезача цIейна — ЦхьоалагIча майна дикачи толамашца накъа баьхьаб Сунженски районера къахьегамхой. 1979 шера план кхоачаша тIехкхоачаш ара а хьалхарча квартале балха эффективности дикали лакхъяра тIехьара къовсам чIоагIбара а республика районашта, гIишлон организацешта, гIишлон индустре предприятешта юкъе делаьча социалистически яхье районашта юкъе шоллагIа моттиг яьккхай цул къахьегамхоша. Цу толамаша дог гIоздаьнна хоза кийчбенна баьхкаб сунженцаш къахьегама цIей дездеча демонстраце.

10 сахьат доаллеш ЦхьоалагIча майна хеталь митинг хьайийллар КПСС райкома хьалхарча секретара В. И. Гулаева. Укх шера хьалхарча квартале даьхача толамаща района къахьегамхой даькъал а бийца, цо дош делар райисполкома председатела С. С. Хасиева. Шийкъамаьле Хасиева белгалдаьккхар карарча пятилетка диьлагIча шера хьалхарча квартале къахьегаме дика толамаш даьха боахамаш, цар дин-дикагIа бола къахьегамхой, тIахьийхар тIехьа-тIа йоагIача хана яхь а хьалабегIа къахьега.

ГУДЕРМЕС

1979 шера хьалхарча квартале къахьегаме дика толамаш даьха белгала лаьнача районашта юкъе я Гудермесски район.

Демонстраце колоннашта хьалха баьнна боагIа тIема а къахьегама а ветеранаш, школай а техучилищай а дешархой, хьалхарча квартале толамаш дахарах КПСС горкомен горисполкомен карара кара тела ЦIе байракх ешача «Мединструмент» завода болхлой.

ЦIейца района къахьегамхой даькъала а буцаш митинге къамаьл дир КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара А. А. Чайкина. ИттлагIча пятилетка диьлагIча шера яхь а доккхагIа толамаш дахa тIехьийхар цо района къахьегамхой.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктекхама секретара — 9-24-00; отделий: партийна вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехатий — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен денюшка.

СФ05144. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2822.